

hláská

ročník VIII, 1997, č. 1

K práci L. Svobody O plášťových hradech

I. Stránský

Ve 20. čísle sborníku *Archaeologia historica* byl uveřejněn článek L. Svobody O plášťových hradech (Svoboda 1995). Součástí studie je i katalog lokalit jak v Čechách, tak i na Moravě a ve Slezsku. Cílem mého pojednání je jednak tento katalog dle možnosti a současného stavu vědomostí doplnit a zkorigovat, jednak nastínit i otázky obecnějšího charakteru. Vzhledem k tomu, že byla zveřejněna naprosto negativní reakce na zmíněnou práci (Měřinský 1995, 79), je třeba se také zamyslet, zda toto hodnocení má oporu v současných výsledcích kastelologického bádání se zřetelem k hradní produkci Moravy a Slezska.

Předně je nutno zdůraznit, že výše zmiňovaná práce je prvním pokusem o typologické zhodnocení plášťových hradů, mezi které jsou nově řazeny i lokality s palácem jako hlavní obrannou a obytnou stavbou a i dispozice, dosud označované jako dvoupalácové, bez ohledu na míru pravidelnosti půdorysu. Ocítají se tedy vedle sebe lokality půdorysně různorodé - s okrouhlým nebo polygonálním vedením hradby (kruh, ovál atd.), trojúhelné i nepravidelné. Autor v podstatě rozlišuje dvě varianty hradů s obalovou zdí: varianty plášťovou a vyrovnanou, přičemž mírou zařazení mezi jednotlivé varianty je výškový vztah hradby a obytných budov. Faktem ovšem zůstává, že lze obtížně vést přesnou hranici mezi dispozicí palácovou a variantou vyrovnanou a podobně i variantou vyrovnanou a plášťovou (neznámé výškové vztahy hradeb a obytných budov), obzvláště jedná-li se pouze o reliéfní zachování. Hradby se štítovou zdí autor do této skupiny neřadí zcela po právu, neboť štítové zdi 13. století jsou na Moravě (a ostatně i v Čechách) velice vzácným jevem a alespoň pro Moravu se počítá s přímým importem z Rakous. Štítovou zeď 13. a 14. století lze chápat jako určitou konstrukční zvláštnost obvodové hradby, jako snahu o určité posílení jinak pasivní obrany ve směru útoku, jako určitou náhradu věže. Že lze uvažovat o tom, že štítová zeď mohla tvořit určitou náhradu věže, vyplývá z toho, že dle posledních výzkumů J. Kohoutka není věž na Střílkách zřejmě současná se

štítovou zdí, ale byla přistavěna dodatečně (Kohoutek 1995, 94). Z toho lze s určitou dávkou pravděpodobnosti dovodit, že původní štítová zeď nepostačovala, zřejmě došlo k přecenění možnosti štítové zdi, k přecenění náhrady věže touto zdí a z toho důvodu tedy bylo nutno přistoupit dodatečně ke stavbě této věže. V tomto kontextu se pak úvaha L. Svobody o dodatečných stavbách věží, resp. možnosti dostavby věží (i s možností, že dostavba věže nebyla z různých příčin realizována) nejeví jako neodůvodněná, i když z jednoho případu nelze zevšeobecňovat. Minimálně to však signalizuje, že bude nutno přehodnotit etapizaci výstavby u některých lokalit (z poslední doby např. Nový Světlov).

I když lze s některými názory L. Svobody polemizovat, v zásadě proti tomuto novému rozřazení nelze mít výhrad. Pouze je nutno opět zdůraznit velkou míru hypotetičnosti u lokalit, zachovaných pouze reliéfně nebo se zbytky zdí bez vypovídací schopnosti. Vycházet pouze z tloušťky hradeb je velice ošidné, jak poukázal, ovšem v jiných souvislostech, V. Razím (Razím 1990). Proto by bylo vhodné, aby byla stanovena jasná kritéria pro zařazení jednotlivých lokalit do dvou základních typů (ve Svobodově smyslu) s přihlédnutím k současnému stavu vědomostí. Proto navrhuji modifikovanou variantu třídění těchto hradů na dispozice: **1) hrady s obalovou zdí** (1a varianta plášťová, 1b varianta vyrovnaná), **2) dispozice palácové** (2a varianta jednopalácová, 2b varianta jednopalácová lomená, 2c varianta dvoupalácová, 2d varianta víceřídla).

Hrady s obalovou zdí (1) - hradba je v koruně vyšší nebo minimálně stejně vysoká jako koruna obytné budovy či obytných budov. 1a - obalová zeď, v tomto speciálním případě nazývaná plášťovou hradbou, přesahuje svou výškou všechny stavby hradu, ať už zděné nebo nezděné. 1b - obalová zeď je výškově rovnocenná s vnitřními stavbami hradu, včetně event. věžovitých bran, piliřových věží atd.

Dispozice palácové (2) - hradba je v koruně vždy nižší než vnitřní zástavba a tvoří jediný prvek obrany.

2a - palác tvoří hlavní obrannou a obytnou stavbu hradu, ve většině případů je umístěn rovnoběžně s trasou přístupové komunikace. 2b - totéž jako 2a, pouze palác má lomený půdorys tvaru "L". 2c - varianta s protilehlými paláci. 2d - obytné budovy obklopují nádvoří minimálně ze tří stran.¹⁹

Jak hrady s obalovou zdí, tak i palácové dispozice jsou primárně bezvěžové hrady. Nerozhodují věžovité stavby bran, piliřových věží (to jsou piliře, jež dotaženy po korunu hradby byly opatřeny podsebitím nebo ochozem), baští a podobně. Rozhodující je vztah hradba - obytná budova. Obalová zeď umožňuje plynulý pohyb obránců po koruně zdi (a tedy redukcí jejich počtu), je hlavní a jedinou složkou obrany, jediným obranným prvkem. V případě hradů palácové dispozice jsou paláce (nebo palác) rovnocennými složkami obrany spolu s hradbou. V tomto případě se tedy jedná o minimálně dva prvky obrany.

Je nutno počítat s tím, že zvláště starší lokality hradů s obalovou zdí, které sloužily jako opěrné body nebo tzv. kolonizační provizoria, nemusely být nutně opatřeny vnitřní zděnou zástavbou. Nevyžadovaly to rezidenční důvody; hlavní byla rychlost výstavby a důvody ekonomické. V těchto souvislostech je možno jmenovat hrady Freudenstein, Helfštejn, nebo Smilovo hradisko. V těchto případech zřejmě rozhodovalo ryze utilitární hledisko. Lze to pochopit, neboť jednoduchá zděná hradba bez vnitřních zděných konstrukcí byla nejjednodušší formou opevnění a daným podmínkám vyhovovala.

Jak již bylo řečeno výše, hrady se štitovou zdí tvoří samostatnou skupinu (alespoň pro moravské poměry 13. století), chápány jako hotový import z Rakous, jak prokázali Z. Měřinský a M. Plaček (Měřinský - Plaček 1988). I když se dvě moravské ukázky v podstatě řadí k palácovým dispozicím nebo k hradům s obalovou zdí (Šenkenberk, Střílky), vzhledem k importu je lépe nazývat je hrady se štitovou zdí. Od poloviny 15. století byly již štitové zdi vkládány do hradního organismu jako reakce na současnou obléhací techniku a rozvoj dělostřelby. Byly budovány na předhradích nebo na místech, kde oddálily účinky nepřátelské dělostřelby na jádro, potažmo na obytné části hradu. V tomto směru se jedná o jakási pasivní předsunutá opevnění. Tyto štitové zdi, resp. hrady s těmito štitovými zdmi tedy tvoří žádnou vyhraněnou typologickou skupinu. Jedná se jen o přizpůsobení se současným obléhacím technikám, současnému rozvoji dělostřelby.

Datování lokalit do druhé poloviny 13. století nemusí překvapovat, neboť je nutno si uvědomit, že i u tvrzi, resp. u lokalit na hranici mezi hradem a tvrzí, je vznik plášťových hradeb (či obalových zdí) kladen do 2. pol. 13. století. Obalová zeď zde dosahuje největšího rozkvětu v 1. pol. 14. století a pak postupně mizí, resp. půdorysy směřují k pravidelným pravoúhlým tvarům. Jako příklady lze uvést např. Martinice (2. pol. 13. st., tl. hradby 2 m, průměr 24 m), Chodov (2. pol. 13. st., průměr 32 m), Svrčovice (poč. 14. st., k hradbě přistavěna věžovitá brána), Nepomyšl (přelom 14. a 15. st., tl. hradby 1,8 m, průměr cca 39 m), Liběchov u Mělníka (poč. 14. st., ovál), Dřevčice u Brandýsa n. L. (1. pol. 14. st., lichoběžník se zaoblenými rohy), atd. Podmínky vzniku

tvrzi byly ovšem jiné než u hradů, nicméně je zajímavé, že jak u tvrzi, tak i u hradů, se obalová zeď objevuje ke konci 13. století, přičemž vznikla stejná forma působením různých vlivů. I na Slovensku jsou doloženy stavby hradů s obalovou zdí z konce 13. století - např. Dobrá Niva, Modrý Kameň, Pezínok, Bojnice, Brekov a Hrušov (Bóna 1994); zda jde o hotový import, je otázkou.

Lze souhlasit s názorem M. Plačka, že "nemalou úlohu při formování typu měly vojensko-taktické vlastnosti obalové zdi, zvl. u mladších svinutých dispozic, a výrazově výtvarné působení" (Plaček 1982, 347). Lze s ním však souhlasit pouze v první části. U lokalit, nazývaných kolonizační provizoria, opěrné body, a také u mnoha šlechtických založení se toto výrazově výtvarné působení přeceňuje. Zcela logicky lze o tomto působení uvažovat u hradů královských a nebo vysoké šlechty, ale nikoliv u fortifikací, které byly budovány jako víceméně pomocné, dočasné, nebo šlechtici, jejichž majetkové poměry stěžovali brát ohled na toto působení.

Další, doposud ne zcela zodpovězené otázky se týkají vzniku a geneze hradů s obalovou zdí. Někteří badatelé uvažují o vzniku z německých rundlingů (např. Menclová), nebo z hradisek. Je možné se setkat i s názorem, že "nová hradba prostě nahradila starší, přičemž nová forma se nedotkla obsahu". Jsem přesvědčen, že při vzniku hradů s obalovou zdí (a nejen těchto) spolupůsobilo mnoho vlivů, počínaje prostým nahrazením původních dřevohlinitých hradeb hradiska hradbami kamennými, až po možnosti autochtonního vývoje v několika oblastech. Tyto otázky by měly být řečeny komplexně, i s přihlédnutím k vývoji v jednotlivých možných oblastech vzniku, s přihlédnutím k možným vzájemným vazbám těchto oblastí a podobně. V každém případě je jisté, že při volbě hradního typu bylo ve hře množství hledisek, a to i takových, jako je vazba na hospodářské zájmy hradu, vazba na lidský potenciál budovatelů a i případných obránců, otázky původu stavebníka, jeho postavení a majetku a v neposlední řadě i hledisko na terénní podmínky budoucího staveniště hradu. Toto poslední hledisko mohlo v mnoha případech dominovat. Nelze tedy pohlížet na hrad, resp. na typ hradu, jako na výsledek nějakého dobového úzusu fortifikační architektury (i když i ten zde hrál určitou roli, ale rozhodně ne vůdčí), ale jako na kombinaci a výsledek mnoha vlivů, dnes už možná stěžejně postižitelných. Jednu z hlavních rolí zde bezpochyby hrály hlediska funkce (a potažmo velikosti) hradu, otázky staveniště, hlediska ekonomická, hlediska vojensko-taktická atd. Kombinací těchto hledisek byl pak výsledný hradní typ, víceméně zapadající (nebo také ne) do dobové hradní produkce.²¹

Je velice zajímavé, jakou životnost hrad s obalovou zdí prokázal - od 1. poloviny 13. století až po konec století patnáctého. Pro 15. století jsou doloženy novostavby těchto hradů: Břečštejn (1. pol. 15. st.), Čilumec nad Cidlinou (2. pol. 15. st.), Komorní Hrádek (po r. 1412), Nový hrad u Skuhrova (před r. 1427), Nový hrad u Vysokého Mýta (z let 1450 - 65), Oltářík (po r. 1426), Pravda (pol. 15. st.), Sion (z let 1426 - 7), Brtnice (z let 1435 - 40), Bruntál (konec 15. st.), Hranice n. M. (pol. 15. st.), Jevišovice (pol. 15. st.), Nový Jičín (asi 2. pol. 15. st.), Telč (před r. 1414). Není zcela jasné, jaké

byly příčiny této životnosti, jaká hlediska a vlivy převažovaly při stavbách těchto hradů. Svou zcela pasivní obranou nevyhovovaly podmínkám současného válečnictví a ani svými rezidenčními schopnostmi nebyly na výši doby. Zdá se tedy, že opět převažovaly - kromě jiných - ekonomické důvody. V této souvislosti se naskytá otázka, nakolik má pravdu J. Kohoutek když tvrdí, že "vývojové fáze pak byly dány vždy ve znamení vztahu zákl. fortifikace (hradby) se složkou obrannou, resp. útočnou a obytnou (věž, palác). Vývoj pak pokračoval od této základní kombinace k formování sídel složitějších a po architektonické stránce vybavenějších a posléze také citlivě reagujících na změny ve válečné, především obléhací technice" (Kohoutek 1994a, 171). Ale tyto úvahy již přesahují rámec mého příspěvku.

Dále se pozastavme nad terminologií. Termín "kolonizační provizorium", který se používá na Moravě, vyjadřuje pouze funkční hledisko, ale nikoliv hledisko typologické, a proto se v rámci typologického hodnocení lokalit jeví jako méně šťastný. Mezi tyto lokality jsou tak řazeny hrady na různém kvalitativním stupni, jednak s hradbou zděnou na maltu (Freudenstein, Smilovo hradisko), tak i lokality, kde jsou hradby zbudovány zděním na hlinu (např. Luginsland). Vnitřní zástavbu pak lze za současného stavu vědomostí předpokládat dřevěnou nebo hrázděnou. Tyto hrady tedy netvoří vyhraněnou typologickou skupinu, neboť vzhledem k různé technice zbudování hradby jsou logicky i různé výškové vztahy hradby a budov. V Čechách existuje ekvivalent, tzv. hrady přechodného typu. Toto označení vyjadřuje také víceméně časové zhodnocení stavby, neboť se jedná o lokality, odlišné jak půdorysně (což není rozhodující), tak především použitou technikou stavby jak hradeb, tak i obytných budov a i existenci nebo neexistenci věže (valy prolévané maltou, valy s čelní kamennou plentou, zděné nasucho; polozezemnice nebo roubená obytná stavba, stavby zděné na maltu nebo jejich absence, atd.). Tyto lokality jsou rozdílné hlavně vzájemnými vazbami hradeb, budov a popř. i věží. Vznik těchto hradů je kladen obecně před polovinu 13. století s tím, že obytná budova je zapojena jednou svou stranou do obvodového opevnění. Předpokládá se, že tyto hrady tvořily jeden ze tří základních typů královské produkce první poloviny 13. století. Nutno však poukázat i na šlechtická založení z doby okolo pol. 13. století v severovýchodních Čechách (např. Rechenburk), nebo v západních Čechách (Přikopy, Ruchomperk aj.). Naposledy je tato problematika shrnuta v práci T. Durdíka (Durdík 1995, srov. Konečný 1982, 355).

Doplňky katalogu - Čechy: Adršpach - tzv. přední hrad je obdélná dispozice opěná o soustavu skal, kde by se mohlo jednat i o vyrovnanou variantu. Hrad z konce 13. století. **Dolní Kralovice** - dnes neexistující tzv. Horní zámek stával na hraně svahu nad Želivkou. Lokalita je v současných pramenech nazývána tvrzi a byla postavena pravděpodobně koncem 13. století. Po přestavbě na zámek z původního sídla zůstal zbytek plášťové hradby o tl. 2 m, extrapolovaný průměr byl cca 35 m. Pokud nebudeme uvažovat centrální věžovitou stavbu, pro kterou ostatně nebyly žádné indicie, jedná se o obalovou zeď, možná ve variantě plášťové (Muk - Lancinger 1979,

273 - 284). **Drchlava** - hrad na trojúhelné ostrožně 26 x 38 x 34 m na pískovci. Zachovány relikty zděné hradby a zahloubeného objektu při ní. Jedná se buď o dispozici s obytnou věží, vyloučena není ani obalová zeď v případě, že obytná stavba nebyla věží. Hrad z 1. pol. 14. století (Gabriel - Panáček 1993, 10 - 11). **Egerberk** - jádro hradu z poč. 14. stol. bylo obdélného tvaru, kde do areálu vymezeného plášťovou zdí s polokruhovým čelem byly ke konci 14. st. vestavěny dva protilehlé paláce a vznikla tak dvoupalácová varianta palácové dispozice. **Himlštejn** - zbytky hradu postaveného před r. 1434 snad na starší lokalitě. Jádro hradu na ploše 30 x 18 m bylo zřejmě palácovou dispozicí, není vyloučena varianta vyrovnaná hradu s obalovou zdí (Durdík 1995, 99 - 100). **Levin** - vznik před r. 1333. Zřejmě palácová dispozice, nelze vyloučit ani vyrovnanou variantu (Durdík 1995, 168). **Nezvěstice** - lokalita nazývaná tvrzi leží na hraně plošiny. Plášťová hradba tvoří ovál 31 x 25 m, tl. amorfního zbytku hradby je 1,8 m. Stavba z 1. pol. 14. věku (Anderle 1985, 56 - 58). **Perštejn** - okrouhlé jádro se zbytky budov po obvodu plášťové hradby datované do 1. pol. 13. stol. Hrad později rozšířen na trojdielnou dispozici, která obsahuje i bergfrit, který ovšem není součástí jádra (Durdík 1995, 216). **Pihel(?)** - stopa hradu na čedičové kupě. V reliéfu terénu se jeví obalová zeď ve tvaru pětiúhelníku o rozměrech 19 x 24 m. První zmínka z r. 1396. **Sokolov** - původní hradek z 3. čtvrtiny 13. století byl obklopen obalovou zdí tl. 1,8 m a o průměru 42 m. Po r. 1480 lokalita přestavěna na zámek (Hereit 1994, 35). **Strašice** - obalová zeď tvořila ovál 27 x 35 m a byla silná cca 2 m. Z oválu vystupuje relikv obdélného vstupního objektu, který byl patrně svázan s hradbou a nepřevyšoval ji. Hrad postaven před r. 1349 (Anderle - Švábek 1989, 105 - 123). **Svojkov** - skalní hrad na kupě. Rozměr jádra cca 22 x 14 m; obalová zeď a dva skalní bloky s tesanými světničkami, zapojené do opevnění. První písemná zmínka r. 1370. Zřejmě vyrovnaná varianta. **Toušeň** - výstavba sídla kladena do 2. pol. 13. stol. s tím, že se mohlo jednat o menší hrad. Kruhový areál o průměru cca 40 m s obalovou zdí a obvodovou zástavbou. Hradba tl. v základech až 1,8 m (Špaček 1979, 119 - 127). **Zitkov** - jeden z choceňských hradů z pol. 14. stol. Jádro je dvoupalácová varianta palácové dispozice analogická hradům Kožlí nebo Lišno, kde není vyloučena vyrovnaná varianta hradů s obalovou zdí (Svoboda 1985, 45).

Doplňky katalogu - Morava a Slezsko (pravděpodobní zástupci): **Bruntál** - městský hrad. Pozdněgotická stavba v nároží městských hradeb - trojúhelný areál s obloukovitě vypjatou stranou k městu. Nejasná původní vnitřní zástavba. S velkou pravděpodobností vyrovnaná varianta. **Freudenstein** - jádro tvoří protáhlý ovál 50 x 13 m, který je ohraničen stopami obvodové, s největší pravděpodobností obalové zdi tl. až 2,8 m. Jednodílná dispozice, uvnitř jádra stopy nečitelných zdí. Hrad z konce 13. stol. je nazýván kolonizačním provizoriem. **Plankenberk** - hrad založen před r. 1371. Jádro obdélného půdorysu s čtvrtkruhovým nárožím rozměrů 20 x 18 m je ohraničeno zdí tl. 2,1 m a obsahovalo původně asi jen palác a intimní nádvoří. Později přístavby. Jsou možné obě varianty hradů s obalovou zdí

a i palácová dispozice. V literatuře je hrad klasifikován jako kompaktní dispozice s miniaturním nádvořím; touto dispozicí ovšem prvotní založení nebylo (Plaček - Procházka 1986, 24 - 27; Měřinský - Plaček 1988, 239). **Smilovo hradisko** - jádro obdélné dispozice 60 x 15 m je uzavřeno obalovou zdí o tl. 1,7 m. Vnitřní zástavba nebyla zřejmě zděná. Buď čistá plášťová varianta nebo vyrovnaná varianta. Hrad nazývaný kolonizačním provizoriem pochází asi z přelomu 13. a 14. století (Bolina - Doležel 1988, 328 - 330). **Šostýn** - vznikl mezi lety 1285 - 1307. Hrad má dvojdílné jádro - v předním je bergfrit, zadní díl lichoběžníkového půdorysu 20 - 35 x 40 m má v čelní části útvar, popisovaný jako štitová zeď o tl. cca 4 m a obvodové hradby mají tloušťku kolem 2 m. Vzhledem k dvojdílnému jádru se nabízí otázka, zda bergfrit v předním díle je současný se zadním jádrem. Oba "díly" jsou od sebe odděleny příkopem. Zdá se, že nelze hovořit o bergfritové dispozici, pokud nebudeme znát chronologii obou dílů jádra (lze-li vůbec přední díl za jádro považovat).³¹ Navíc v hradbě, spojující oba díly, se na planu jeví svislá spára, takže nelze rozhodnout, zda se jedná o mikrofázi a nebo liži výstavby. V každém případě lze konstatovat, že palácové jádro (zadní díl) splňuje kritéria pro zařazení mezi hrady s obalovou zdí v obou variantách. Bylo by ovšem možno uvažovat i o palácové dispozici - viz úvahy P. Boliny o hradech biskupa Bruna ze Šaumberku (Bolina 1986, 175 - 186; Kouřil 1992, 196 - 198; Janák 1989, 1 - 10; Tichánek 1994, 37 - 40).

Doplňky katalogu - Morava a Slezsko (možní zástupci; zde upozorňuji na to, že se pohybujeme v rovině hypotéz, neboť za současného stavu vědomostí nelze zodpovědně rozhodnout o typu hradů, nebo to vzhledem ke stavu zbytků není možné. Vycházím proto z povrchových průzkumů): **Bohuslavice** - reliéfní zbytky jádra cca 30 x 8 m, patrně palácové dispozice nebo vyrovnané varianty. Vznik hradu kladen do 13. stol. (Plaček 1983, 68). **Boleradice** - první zmínka z r. 1373. Obdélná dispozice v reliéfních stopách. Hrad neobsahoval věž. **Dědice** - bezvěžový hrad. První zmínka r. 1278. Rozsáhlé jádro s reliéfními stopami staveb (Bolina - Doležel 1988, 332 - 333). **Hranice n. M.** - městský hrad z pol. 15. stol. Stál v nároží městských hradeb. Jednopalácové jádro navazuje na městskou bránu. Je možná vyrovnaná varianta (Plaček - Miloš 1995, 219 - 232). **Kunštát** - hrad je dle nejnovějšího rozboru M. Plačka stavbou z doby okolo poloviny 13. století (Plaček 1995, 44). Jádro hradu lichoběžníkového tvaru o rozměrech 19,5 - 27,5 x 55 m obsahovalo původně jen dvou nebo tříprostorový palác a v čele útvar, interpretovaný jako hranolová průjezdní věž 6,7 x 8 m. Obvodová hradba jádra dosahovala tloušťky až 2,9 m. Věž tedy sloužila jako brána a je věci názoru, zda tento útvar budeme za současného stavu vědomostí považovat za branskou věž (popř. věžovitou bránu) v obalové zdi, obzvláště neznáme-li výškové poměry. Kromě palácové dispozice by se mohlo jednat i o vyrovnanou variantu. O bergfrit se nejednalo v žádném případě. **Luleč** - stopy malého hradu z poslední čtvrti 13. stol. Snad pravidelný půdorys 50 x 50 m. Hrad asi neobsahoval věž (Bolina - Doležel 1988, 333). **Skály (Štarkov)** - hrad postaven mezi lety 1382 - 87 (Plaček 1986, 196 - 197). Jádro hradu tvoří zhruba li-

choběžník 15 - 23 x 36 m a využívá skalních bloků, zapojených do obrany. Východní hradba je rozšířena na tl. cca 2,9 m a nad ní na skalním bloku je subtilní válcová věžice o průměru cca 4 m. Jádro se jeví jako možná vyrovnaná varianta, obsahující v zadní chráněné pozici palác a obohacená o věžici a náznak štitové zdi na nepřístupnější straně. Hrad obsahuje dále zbytky čtvercové věžovité stavby, opřené o skalní věž, a zbytek oválné věže na skalnaté vyvýšenině. Tyto stavby ovšem stojí samostatně, nejsou s hradem spojeny hradbou a tvořily tedy jakási předsunutá (nebo vysunutá) opevnění, chronologicky nejasná. Hrad využil terénních podmínek a vznikl tedy jakýsi hybridní typ, maximálně využívající daných možností. **Strálek** - první zmínka v predikátu z r. 1282. Pravidelná dispozice 14 - 22 x 70 m je vymezena hradbou silnou až 2,3 m. V čele dispozice reliéfní náznak obdélného objektu, snad věžovitého(?) paláce. Možná vyrovnaná varianta nebo palácová dispozice s netypicky umístěným palácem³². **Zator** - reliéfní stopy hradu z poloviny 14. století. Jádro obsahuje několik amorfních zbytků zděných konstrukcí bez vypovídacích schopností a zřejmě neobsahovalo věž. Hypoteticky lze uvažovat o vyrovnané variantě nebo o palácové dispozici. Podobně lze také uvažovat o hradech Lamberku, Moravském Berouně, Potštátě (přední hrad), Šterneku, hrádku u Pulkova atd. **Zubštejn** - první písemná zmínka r. 1348. Jádro hradu, které uzavírají hradby tl. cca 2,8 m, obsahovalo původní třípodlažní palác a snad ještě jednu budovu. V čele jádra je útvar, považovaný D. Menclovou za štitovou zeď, což bylo nověji zpochybněno (Kašička, Plaček); tento útvar se dnes interpretuje jako jakási "štitová věž", což v našem hradním stavitelství nemá analogii. Tuto stavbu lze chápat ovšem i jako kombinaci štitové zdi s bránou, resp. věžovitou bránou. Staveniště v podstatě neumožňovalo jinou trasu vstupu vzhledem ke stísněným poměrům čela jádra (z tohoto důvodu nedošlo ani ke stavbě věže). Vzhledem k tloušťce hradeb jádra, kde lze předpokládat výšku analogickou alespoň výšce paláce, a vzhledem k tomu, co bylo řečeno výše, se jeví potřeba věže v čele jádra jako problematická, když ji mohla s adekvátním účinkem zastoupit štitová zeď. Úvahy tímto směrem pak dovoluji interpretovat jádro jako vyrovnanou variantu s hybridní štitovou zdí v čele. Upozorňuji ovšem, že se pohybujeme v rovině hypotéz, neboť neznáme výškové poměry a vztah hradeb k budovám, resp. ke štitové zdi.

Je možné, že po eventuálním provedení stavebně-historických průzkumů bude možno mezi hrady s obalovou zdí zařadit i některé lokality městských hradů jak v Čechách, tak i na Moravě, které neobsahovaly věž či věže a kde by se s největší pravděpodobností mohlo jednat o vyrovnané varianty (např. Rokycany, Bilovec, Hlučín a nebo Kolín, kde však existuje v nečitelném organismu pozdějších přístaveb a přestaveb reliktní snad věžovité brány nebo branské věže, která ovšem nemusela svou výškou přesahovat výšku hradeb - stavba hradu je kladena do třetího decénia 15. stol.).

Z původního katalogu v práci L. Svobody (Morava a Slezsko) je nutno zřejmě vypustit hrad Tepenec, kde je ikonograficky doložena hranolová věž na kresbě z roku 1724 (Burian 1979, 247), hrad Luginsland, kde byla

obvodová hradba zbudována technikou zdění na sucho (resp. na hlínu); sporné je zařazení Bludova, Líšnice a Špránku⁶⁾.

Závěrem lze konstatovat, že jako hrady s obalovou zdí můžeme chápat pouze varianty plášťovou a vyrovnanou. Palácové dispozice tvoří samostatnou skupinu hradů s dalším rozčleněním do podtypů (variant). Je ovšem jasné, že vzhledem k zachování zřícenin lze někdy velice těžko přesně stanovit typ hradu a tak se pohybujeme pouze v rovině hypotéz, více či méně pravděpodobných. Zde je nutné se také letmo zmínit o rozdílném typologickém hodnocení hradů v Čechách a na Moravě. Například bloková dispozice v Čechách, která byla definována T. Durdíkem, je na Moravě chápána, nebo lépe řečeno hrady s touto dispozicí jsou řazeny do tzv. kompaktních dispozic karlovenského období nebo kompaktních dispozic s miniaturním nádvořím, varianty palácových dispozic jsou nazývány zredukovanými formami kompaktních dispozic, blokovými dispozicemi, blokovými jednotraktovými jádry atd. Nevidím důvod (důvod snad ano), ale hlavně smysl této rozdílné terminologie - jsem přesvědčen, že by bylo načase poněkud více sjednotit tento terminologický chaos, který v kastelologickém bádání existuje, a pokusit se vytvořit konečně obecně přijatelnou terminologii.⁷⁾

Poznámky: 1) Zde je ovšem otázkou, zda tuto variantu nelze považovat za variaci dispozice s obvodovou zástavbou. Jelikož však tyto dispozice dle dnešních kritérií obsahovaly alespoň jednu věž (Durdík 1995, 105), nejedná se tedy o dispozice s obvodovou zástavbou, ale o dispozice palácové a nebo s obalovou zdí. 2) Dobový fortifikační a architektonický úzus lze ve větší míře uvažovat u královských založení, kde se ovšem mnohdy jednalo o přejímání cizích vzorů, většinou nepochopitelných, a pak u řadových hradů, které se ovšem v našich zemích až na výjimky nevyskytují. Dále sem náleží různé varianty tzv. italských kastelů a lze též uvažovat o oblibě určitého hradního typu u některých šlechtických rodů (Svoboda 1995, 383). Poněkud odlišná je situace u bergfritových dispozic, kde existuje značná variační síť, kde bylo možno typ modifikovat pro různé terénní podmínky, kde bylo možno typ modernizovat (např. ve vztahu bergfrit - hradba nebo bergfrit - vstup) a zdokonalovat o různá dobová zlepšení (záměrně zde není brán v potaz chronologický vývoj, neboť se netýká problematiky tohoto příspěvku). Hrady s obalovou zdí tuto variační síť neposkytovaly - byly determinovány právě vzájemným vztahem hraděb a obytných budov. A vůbec už nelze hovořit o dobovém úzusu a výtvarném působení u takových lokalit, jako jsou např. hrady Oráčov nebo Malšín v Čechách a nebo Freundsberg (Klenov) a Huzová na Moravě. Tyto hrady byly svou formou a stavební podobou na velmi nízké kvalitativní úrovni, takže je jisté, že tu převládaly jiné vlivy. Přitom se nejedná o výrazně rané lokality. 3) Obdobná situace je i na českém hradě Nistějce, kde je bergfrit také na předhradí, a na hradě Znojmo, kde osmiboký bergfrit byl rovněž na předhradí. V obou těchto případech ale neměl bergfrit přímou vazbu na jádro, nepůsobil jako přímá ochrana jádra; působil jako samostatná obranná jednotka, relativně vzdálená jádru. Jestliže tedy jádro neobsahovalo ber-

gřit, a ten stál na předhradí bez přímé obranné vazby na jádro, lze těžko hovořit o bergfritové dispozici, neboť jádro bez bergfritu mohlo mít nejrůznější dispozici. 4) Podobnou dispozicí se vyznačovalo nevelké jádro hradu Cornštejna, kde palác (věžovitý?) byl také umístěn v čele hradu. Kolem roku 1400 byl vně hradby na opačné straně přistavěn nový palác a vznikla tak dvoupalácová varianta palácové dispozice. 5) Bludov - z rozboru Z. Gardavského (Gardavský 1963, 55) vyplývá, že hrad pravděpodobně obsahoval v čelní poloze nad okružním příkopem hranolovou věž rozměrů 11 x 8,5 m, což hrad vylučuje jak z palácových dispozic, tak z dispozic s obalovou zdí. Autor tohoto příspěvku může z autopsie potvrdit popis zbytků hradu, uváděný Gardavským, s tím, že v roce 1966 byly ještě patrné základové partie této věže. Líšnice - sporné zbytky hradu, z velké většiny pohlcené lomem. Dle předpokladu Z. Gardavského hrad ve zničené části obsahoval hranolovou hlásku (Gardavský 1962, 14), což v kontextu s hranolovou věží hradu Náměšť na Hané, vzdáleném cca 25 km, nepůsobí nevěrohodně (nápadná je i blízkost dalších hradů s hranolovými věžemi - Bludova a Mirova). V každém případě jde však pouze o hypotézu - bez znalosti existence nebo neexistence věže nelze hrad řadit ani mezi hrady s obalovou zdí, ani mezi palácové dispozice. Špránek - hrad obsahuje zbytky patrně věžovité stavby tvaru nepravidelného šestiúhelníku (osově 7 - 9 x 15 m - buď věžovitý palác nebo netypická věž?). Lze předpokládat palácovou dispozici v jednopalácové variantě, obdobně jako na slezském hradě Koberštejně, kde však hradba se připojovala z boků ke skalisku s palácem - na Špránku byla hradba na skalisku (Stránský, v tisku). Helištejn - zde je nutno upozornit na to, že obvodová hradba jádra hradu, považovaná dosud za původní stavbu Friduše z Linavy z poč. 14. století, jí není. Jako původní stavba plášťové varianty hradu s obalovou zdí byla rozpoznána hradba parkánová, vymežující ovál cca 64 x 43 m (Gardavský 1990, 11, 18). Původní hrad zřejmě postrádal vnitřní zděnou zástavbu. 6) Tento problém s typologií existuje nejen na Moravě, ale i v Čechách. Pro ilustraci terminologických nejasností uvádím hrad Křídlo v Hostýnských vrších. Jednou je jeho dispozice nazývána kompaktní dispozicí s miniaturním nádvořím (Plaček 1988, 239), podruhé jako hrad s velmi úspornou dispozicí, kde hlavní obytnou i ochrannou stavbou byl palác (Kohoutek 1994b, 147), aby ve finále byl hrad považován za tzv. blokovou dispozici (Kohoutek 1994a, 169). Přitom v práci z roku 1982 byl prezentován jako "bezsporu" hrad s plášťovou zdí (Plaček 1982, 346). V tomto rozdílném hodnocení se samozřejmě odráží stav vědomostí k jednotlivým datům, ale přesto zaráží rozdílné hodnocení lokality, zejména z poslední doby.

Autor tohoto příspěvku děkuje ing. arch. L. Svobodovi za zapůjčení původní (čtené) verze jeho článku O plášťových hraděch.

Literatura: Anderle, J. 1985: Nezvěstice, okr. Píseň-jih. Ročenka Klubu Augusta Sedláčka, 56 - 68. Píseň; Anderle, J. - Švábek, V. 1989: Hrady na Stránsku - pokus o rekonstrukci jejich postavení v životě oblasti před polovinou 14. století. Castellologica bohémica 1, 105 - 121.

Praha; Bóna, M. 1994: *Stavebno-historický průzkum hradu Hrušov a metodický přístup k jeho konzervaci v letech 1928 - 1930. Archaeologia historica 19, 217 - 224. Brno; Bolina, P. 1986: Ke vlivu biskupa Bruno ze Šaumburku na vývoj moravské hradní architektury. AH 11, 175 - 186. Brno; Bolina, P. - Doležel, J. 1988: Hradě na Drahaněcké vrchovině do konce 13. století. AH 13, 321 - 349. Brno; Burian, V. 1979: Tepenec - moravský hrad markraběte Karla. Umění XXVII, 245 - 249. Praha; Durdik, T. 1995: Encyklopedie českých hradů. Praha; Gabriel, F. - Panáček, J. 1993: Vývoj panských sídel na horním konci Novozámeckého panství (2. část). CB 3, 7 - 49. Praha; Gardavský, Z. 1962: Úvahy nad zmizelým Lišnickým hradem. ZVÚO č. 102, 10 - 15. Olomouc; Gardavský, Z. 1963: Nad zbytky Bludovského hradu. Severní Morava 9, 54 - 61. Šumperk; Gardavský, Z. 1990: Hrad Helfenštejn v datech, číslech, faktech a nákresech. Přerov; Hereš, P. 1994: Sokolovsko a archeologie. Sokolov; Janák, V. et al. 1989: Současný stav výzkumu hradu Šostýna. Vlastivědný věstník okresu Nový Jičín č. 43, 1 - 10; Kašička, F. 1984: Tvrze středních Čech. SSPPOP. Praha; Kohoutek, J. 1994a: Geneze a vývoj hradní architektury jihovýchodní Moravy ve 12. - 15. století. AH 19, 153 - 175. Brno; Kohoutek, J. 1994b: Výzkum středověkých hradů v oblasti Hostýnských vrchů. VFM XLVI, č. 2, 145 - 158; Kohoutek, J. 1995: Hradě jihovýchodní Moravy. Zlín; Konečný, L. 1982: K počátkům a klasifikaci hradů s plášťovou zdí. AH 7, 353 - 356. Brno; Kouřil, P. 1992: Hrad Šostýn*

a jeho archeologický výzkum. ČSIM řada B, č. 3, 196 - 198. Opava; Měřinský, Z. - Plaček, M. 1988: Nástin vývoje hradní architektury vrcholného středověku na Moravě a ve Slezsku do období husitských válek. AH 13, 217 - 245. Brno; Měřinský, Z. 1993: Hrad Šenkenberk a jeho úloha v kolonizaci Znojemska. AH 18, 211 - 223. Brno; Měřinský, Z. 1995: XXVI. konference archeologie středověku. VFM XLVII, č. 1, 79; Muk, J. - Lancinger, M. 1979: Stavebně historický vývoj zaniklých zámků v Dolních Kralovicích. SVPP 20, 273 - 284. Benešov; Plaček, M. 1982: K problematice hradů s plášťovou zdí na Moravě. AH 7, 335 - 351. Brno; Plaček, M. 1983: K typologii hradů na moravsko-slovenském pomezí. Slovácko XXV, 63 - 89. Uherské Hradiště; Plaček, M. 1987: Povrchový průzkum hrádku u Rešova a revize Strálsku. PV 1985, AÚ ČSAV Brno, 55. Brno; Plaček, M. - Procházková, R. 1986: K historii hradu Vrani hory a Plankenberka. severní Morava 51, 24 - 27. Šumperk; Plaček, M. - Miloš, S. 1995: Fortifikační systém Hranic na Moravě. AH 20, 219 - 232. Brno; Razim, V. 1990: K problematice městských opevnění v severovýchodních Čechách. PaP č. 9, 513 - 521; Stránský, I. v tisku. Poznámky k povrchovému průzkumu hradu Koberštejna. Svoboda, L. 1985: Hrad Žitkov. Výzkumy v Čechách 1982 - 1983, 55. Praha; Svoboda, L. 1995: O plášťových hradech. AH 20, 355 - 387. Brno; Špaček, J. 1979: Dosavadní výsledky výzkumu zaniklého středověkého hrádka v Toušeni, okr. Praha-východ. AH 4, 119 - 127. Brno; Tichánek, J. 1994: Hrad Schauenstein.

Barchov

M. Dušil

V rovinaté krajině západní části královéhradeckého okresu leží nenápadná vesnička s nenápadným zámek. Barchov je místem, které k návštěvě nevybízí. Jestliže však přesto Barchov navštívíte, zjistíte, že tak jako na mnoha jiných zámcích v naší zemi se i tady na místním zámku restituce pěkně podepsala.

Zámek si nechal postavit Kryštof Norbert Voračický z Paběnic, který sem přenesl i svoji pěknou knihovnu (kde je ji konec...). Objekt, dokončený roku 1733, stavěl neznámý architekt z okruhu Františka Maxmiliána Kaňky, prý v místech, kde stávala stará tvrz. V okolí byl zřízen park, stará a sešlá tvrz byla pak využívána jako příbytek pro důstojníka, zůstala však neudržovaná a časem zcela zanikla.

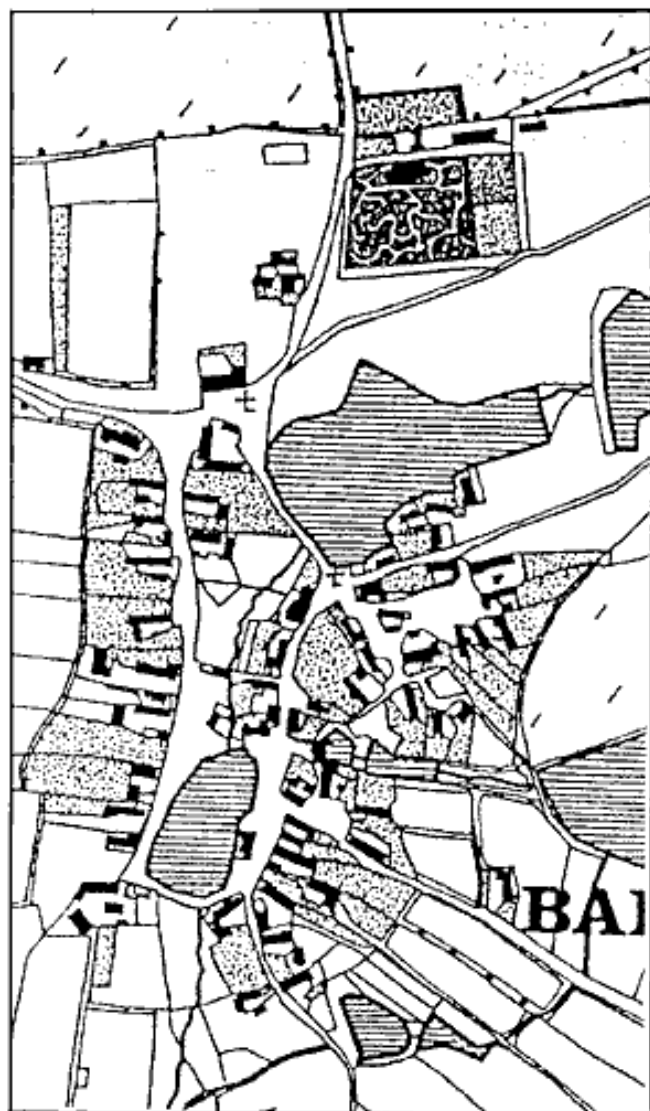
V roce 1740 získala statek Barchov Anna Josefa Libštejnská z Kolovrat rozená Colloredo-Waldsee. Ta jej prodala za 38 000 zlatých již roku 1748 Josefu Pertoltu z Víkánova. Jeho syn Josef Jan jej pak převzal v roce 1757. Ke svým poddaným se asi nechoval nejlépe, neboť 25. března 1775 byl zámek přepaden sedláky a vypálen, jak o tom hezky píše i Vrchlický v románu Smršť. Netrvalo dlouho a zámek byl Josefu Janovi tři roky poté pro neplacení daní odňat. Statek, avšak bez zámku, byl přidělen pro dluhy majitele c.k. pražské invalidně roku 1778. Zámek drželi od roku 1810 do

roku 1838 Laufbergerové, pak Harrachové, po roce 1865 Kinsti. Hrabě Kinský zde asi nebyl příliš oblíben, neboť v barchovské obecní kronice se píše, že hrabě jezdil kočárem z Chlumce nad Cidlinou do Barchova mimo cestu, přes pole. Dle vyprávění starých pamětníků se proti ničení úrody vzepěl Josef Bednář z čísla 13, začez se mu dostalo od hraběte výprasku rákoskou.

10. září 1872 koupil zámek za 78 000 zlatých rakou-

Barchovský zámek ještě stojící

Barchov v 1. pol. 19. století. Zámek je situován na severním okraji

ských mincí Josef Černin. Zanedlouho, 7. dubna 1879, koupil zámek s hospodářstvím ředitel cukrovaru v Syrovátce Václav Teuchert za 102 000 zl. r. m. Byl to prý dobrý hospodář a dopřával i zdejšímu malozemědělcům. 21. prosince 1903 koupili zámek s hospodářstvím po třetině sourozenci dr. Karel Teuchert, Anna Hahnová a Max Teuchert, ale již 7. října 1908 se stal samotným majitelem dr. Karel Teuchert, který zde prý udělal velmi mnoho pro zvelebení hospodářství a údržbu budov. 1. června 1911 koupila celý velkostatek za 307 549, 63 korun Pozemková banka, ale již 16. září téhož roku jej kupují za 328 000 korun Božena a Alois Řehákoví. Byli to po dlouhé době první čeští majitelé, kteří vnesli do obce nový život. 7. května 1919 koupil Barchov za 780 000 korun František Čáp a od něj ještě téhož roku MU-Dr. Bedřich, ing. Rudolf a Kateřina Plickovi, kteří za statek se zámkem zaplatili již milión korun. Restaurovali zámek, vše moderně zařídili, v kapli se konala vždy o pouti a o posvícení mše svatá, kterou sloužil za účasti zdejších i okolních občanů babický farář.

V roce 1948 nastaly pro zámek zlé časy, neboť byl znárodněn a předán do "užívání" státního statku Chlumec

nad Cidlinou. Jeho užívání vypadalo asi tak, že v 50. letech v něm byli ubytováni cizí dělníci, kteří si upravovali bydlení dle svého; parkety a původní dveře braly pomalu za své. Po nich tu bydleli cikáni (dle dnešního trendu Romové). Ti vylámali kusy parket, pálili okenice, výplně v oknech, na půdě vyřezávali trámy ze střešní vazby, spálili co spálit šlo, hlavně aby bylo teplo. To se odehrávalo v 60. letech. Pak byl zámek prázdný a pustošený vandaly, než se ho ujal okresní archiv, který budovu zrestauroval a umístil v ní depozitář. To bylo v roce 1968. Archiv zde fungoval do roku 1993, poté se v důsledku restituce musel vystěhovat. Objekt s hospodářstvím obdržela paní Myslivečková z Prahy. Zdá se však, že jde o jakési nejasné restituční nároky, neboť v současné době je celá záležitost u soudu a výsledek zatím žádný.

Zámek dnes není žádným klenotem a velice chátrá. Navštívil jsem objekt osobně 23. června 1995. Ze třiceti osmi pokojů, většinou v dezolátním stavu, má pouze jedna místnost zachovalý štukovaný strop. Do většiny místností zatékalo. Zámecká kaple, kde se nachází oltář dovezený z chrámu sv. Vít v Praze, byla vykradena v prosinci 1994. Škoda se prý pohybovala okolo 780 000 korun (ústní podání pana správce). Byly ukradeny sošky z oltáře a vyřezávané lavice. Alespoň fresky na stropě, restaurované v 60. letech, jsou zachovalé. Údajně jsou signované "Ferdinand Brendel pinx. ao 1761". Uvnitř zámku nad vnitřním schodištěm byla umístěna soška, která původně stávala na soklu před vstupem do zámku. Ještě v sedmdesátých letech zde byly dvě. V zámku zbyl jediný kus původního nábytku, který ještě nebyl ukraden. Zámecký park byl pouze ohromný neudržovaný trávník bez jakéhokoliv náznaku cestiček či nějaké parkové úpravy, která je patrná na indikační skice z první poloviny 19. století. V přízemí zámku nělo místní myslivecké sdružení nějaké své prostory, ale i myslivci se museli vystěhovat, ačkoli prý nabídli nové "majitelce", že se jí budou alespoň starat o zahradu. Archiv prý nabídl za pronájem zámku sumu okolo 280 000 Kč (informace pana správce), ale asi to bylo málo.

V dubnu 1996 jsem od barchovského starosty obdržel zprávu, že mu pan správce oznámil, že zámek brzy spadne, neboť do něj střechou velmi přší a také že mohou spadnout schody. Nevím, zda toto není poslední zpráva o stojícím barokním zámku Barchov. Je to jen kapka v moři, neboť restituce spíše urychlily chátrání podobných vesměs vesnických objektů. Domnívám se, že je to ostudné a bohužel naprosto nenapravitelné.

Použitá literatura a prameny: Anonym 1969: Bolavá historie. In: Pochodeň 7, 6. a 10, 6. 1969; Horyna, V. 1968: Vlastivěda Královéhradecka. Hradec Králové; Jizba, J. 1911: Místopis a veřejná správa politického okresu Novobydžovského; Kolektiv 1958: Kulturní památky hradeckého kraje. Hradec Králové; Kronika obce Barchov (rukopis uložen na OÚ Barchov); Křížek, P. - Řezník, M. 1992: Hradky, zámky a tvrze na Královéhradecku. Hradec Králové; Kuča, K. 1995: Chlumec, Novobydžovsko I. Historie a architektonické památky Pociidliní. Hradec Králové. Poche, E. a kol. 1977:

Umělecké památky Čech I. Praha

Grypskové a Kralovice

V roce 1997 oslaví Kralovice (okr. Plzeň-sever) 450 let od povýšení na město Ferdinandem I. na žádost Floriána Grypské z Gryspachu, významné osobnosti 16. století. V souvislosti s uvedeným výročím se rozhodlo město Kralovice a Muzeum a galerie severního Plzeňska v Mariánské Týnici u Kralovic uspořádat seminář na téma Grypskové a předbřlohorská slechta - Kralovice a poddanská města. Část semináře zaměřená na Grypsky by se měla týkat jejich politické, kulturní a stavební činnosti, část zaměřená na město Kralovice by se měla zabývat vznikem a vývojem poddanských měst se zvláštním zřetelům na Kralovice. Seminář se bude konat ve dnech 21. 5. - 23. 5. 1997 v Kralovicích. Časový rozsah jednotlivých příspěvků na rokovaní včetně případné diskuse je omezen na 30 minut. Přihlášky na seminář se jménem, kontaktní adresou a názvem referátu zasílejte nejpozději do konce února na adresu: Muzeum a galerie severního Plzeňska, Mariánská Týnice, 331 41 Kralovice (tel.: 0182/96410).

Redakce

PhDr. František Frýda

Počátkem září minulého roku se dožil 50. let dlouholetý pracovník Západočeského muzea v Plzni PhDr. František Frýda. Narodil se 1. září 1946 v Království u Šluknova (dříve Königswalde) v rodině důstojníka finanční správy. Ve studentyčích letech jej nedaleko nového bydliště zaujaly a inspirovaly zbytky hradu Řehřtka u Zbiroha. Po středoškolských studiích v Rokycanech nastoupil v roce 1964 do Západočeského muzea v Plzni do archeologického oddělení, kde se seznámil s archeologickou prací od píky. Pracoval v keramické laboratoři, prováděl pomocné práce při archeologických výzkumech jak muzea, tak Archeologického ústavu ČSAV. Po základní vojenské službě nastoupil zpět do Západočeského muzea do oddělení dějin feudalismu, kde byl pověřen katalogizací a správou sbírky středověké archeologie. V letech 1967 - 9 vystudoval dálkové pomaturitní studium muzeologie při Střední knihovnické škole v Praze. V roce 1969 - 70 absolvoval mimořádné studium Hmotné předměty k dějinám a muzeologie na Filosofické fakultě UK, které zakončil závěrečnou prací o středověkém skle. Tato tematika se mu stala osudem a věnuje se jí do současnosti. V letech 1975 - 1981 externě vystudoval obor prehistorie - historie na Filosofické fakultě UK. Studium ukončil diplomovou prací na téma Hmotná kultura středověkého města. Svoji specializaci pak završil disertací na stejné téma v roce 1983. Od roku 1984 je členem Klubu Augusta Sedláčka, pohocký Plzeň, a poskytuje klubu významnou podporu hlavně formou azylu v muzejních prostorách. V Západočeském muzeu od roku 1970 systematicky hudoval pracoviště starších dějin s širokým rozsahem od raněstředověké archeologie, přes numismatiku, fileristiku až po militaria. Zajistil celkovou konzervaci a restaurování Plzeňské městské zbrojnice, které ukončil nejen jejím odborným zpracováním, ale připravil a vybudoval se svými spolupracovníky reprezentační expozici této mimořádně významné sbírky. Expozice byla slavnostně otevřena k 700. letům založení města Plzně v roce 1995.

V archeologické terénní práci je natno připomenout zrnit o systematickém výzkumu zasypaných středověkých studní v Plzni, který během dvou desítek let přerostl v základní výzkum dokladu hmotné kultury městského obyvatelstva ve středověku. Materiálová základna je tak rozsáhlá, že na jejím zpracování se v rámci výzkumných grantů v současné době podílí řada badatelů. Mimo drobnějších zachráněných

a zjišťovacích výzkumů v celém regionu je natno připomenout výzkum románského kostela Sv. Petra a Pavla v Planě u Mar. Lázní, kde mimo archeologického prokázání refugiálního kostela z konce 12. století byl zjištěn dřevěný kostelík z konce 10. století. Tato skutečnost významnou měrou přispěla k poznání raně středověkého osídlení západních Čech, dosud velmi málo archeologicky zkoumaného. Neméně významný byl i výzkum raněstředověkého tvrzistě v Mělnici na okr. Domažlice, který je dokladem tvrzí či hrádků přechodného typu z 1. pol. 13. století, krátce pro rozpadu hradecké soustavy. Nejvýznamnější z výzkumů dr. F. Frýdy byl výzkum levobřežního osídlení ve Starém Plzenci, který probíhal v letech 1985 - 1990. Výzkum přinesl zcela nový pohled na zánik osídlení městského typu v polovině 13. století ve Staré Plzni v podhradí přemyslovskeho správního hradu Plzně.

Od roku 1971 působil dr. Frýda jako vedoucí oddělení dějin feudalismu Západočeského muzea, oddělení, které bylo v roce 1984 přejmenováno na oddělení starších dějin a jenom se obecně říká středověké oddělení, zkráceně Středověk. Ve spolupráci s kvalitním a nadšeným kolektivem, včetně poměrně rozsáhlého kolektivu dobrovolných spolupracovníků, se mu podařilo vytvořit moderní funkční muzejní pracoviště, kde těžiště práce není jen v dokumentaci a správě sbírek, ale kde jsou sbírky intenzivně získávány vlastním výzkumem a především jsou vědecky zpracovávány a publikovány. V roce 1992, po onemocnění ředitele muzea dr. Hürky byl dr. Frýda jmenován ředitelem muzea. V této funkci je jeho úkolem především zajistit dokončení rekonstrukce muzejního paláce v Kopeckého sadech a vybudování nových expozic na úrovni počátku 21. století. S tím souvisí i vybudovat a zajistit nové depozitáře sbírek jednoho z největších českých muzeí a samozřejmě v neposlední řadě zajistit dobře vybavené, moderní pracoviště muzejním pracovníkům instituce, která je nejenom archívem hmotné paměti minulosti, ale i živou vědeckou organizací v řadě vědních oborů, na něž se žádná jiná odborná instituce v západních Čechách nespécializuje. I při této časové a psychologické náročnosti práci si dr. Frýda najde čas na pokračování v odborné práci. V současné době je spoluféřitelem grantu Sklářská výroba v českých zemích, grantu, který prostřednictvím mnoha autorů podá formou trisvazkové publikace historický, technologický a uměnovědní obraz dokladu výroby skla na historickém území českého státu. Podílel a podílí se na řadě významných kulturních projektů, jako byla výstava a katalog *Gotika v západních Čechách* nebo připravovaný projekt *Rudolf II. či Renesance českého skla*.

Závěrem popřejme dr. Frýdovi pevné zdraví, psychickou svěžest, úspěchy v odborné i vedoucí práci a ještě jednu padesátku.

Výběr z publikační činnosti dr. F. Frýdy:

1971 Souboj středověkého skla z Plzně ép. 232. Závěrečná práce mimořádného studia hmotných předmětů k dějinám a muzeologie. FF UK Praha; Středověká keramika. Metodická příručka pro muzejní evidenci. Západočeské muzeum v Plzni.

1972 Historická archeologie v Západočeském muzeu. Dějiny bádání od založení muzea do r. 1972. Konference archeologických pracovníků AÚ ČSAV, St. pam. péče a muzeí. Liblice, (ref.): Veselá, okr. Rokycany (dehtařská pec). Výzkumy v Čechách 1972, s. 188, Praha.

1973 Klášter premonstrátek v Doksaněch n. Ohři. Průvodcovský sylabus. KSSPPOP Ústí n. Labem; Ččov., okr. Plzeň-jih (dehtařská pec). VVČ 1973, s. 28 - 29, Praha; Románská architektura a mince v západních Čechách (scénář výstavy v Západočeském muzeu v Plzni); Veselá, okr. Rokycany (dehtařská pec). VVČ 1973, s. 177 - 179, Praha.

1975: Přspěvek k poznání středověkého dutého skla v západních Čechách. Závěrečná písemná práce mimořádného studia přírodního umění a muzeologie, FF UK Praha.

1977: K otázce středověké keramiky datované mincemi. Numismatické listy XXXII, č. 2, s. 41 - 44; Raně středověké osídlení okresu Plzeň-sever. Sborník Muzea okresu Plzeň-sever, s. 16 - 45; Poznátky z výzkumu středověkých odpadních jímek v Plzni. Sborník Středověká archeologie a studium počátků měst. AÚ ČSAV Praha.

1978: Babina, o. Plasy, okr. Plzeň-sever, VVČ 1975, s. 9, Praha; Čemíny, hrad Komberk, okr. Plzeň-sever, VVČ 1975, s. 16, Praha; Klenčí pod Čerchovem, okr. Domažlice, VVČ 1975, s. 34, Praha; Lhota pod Radčem, okr. Rokycany, VVČ 1975, s. 45, Praha; Líšná (hrad Řebřík), okr. Rokycany, VVČ 1975, s. 45, Praha; Litice, okr. Plzeň-jih (společně s D. Soukupovou), VVČ 1975, s. 48, Praha; Planá, okr. Tachov, VVČ 1975, s. 63, Praha; Podmokly, okr. Rokycany (společně s D. Soukupovou), VVČ 1975, s. 64, Praha; Zvíkovec, okr. Rokycany, VVČ 1975, s. 105 - 106, Praha; Zemnice 13. století z Plzně - Roudné, Archaeologia historica 3, s. 63 - 66, Brno.

1979: Středověké sklo v západních Čechách. Sborník ZČM, Historie II, s. 7 - 78, Plzeň; Mittelalterliches Glas aus Pilsen, Glas Review 6/79, Praha; Mittelalterliche Glas aus Plzeň, Glasrevue 8/79, s. 24 - 27; Archeologický výzkum v městě Plzni, AH 4, s. 319 - 322, Brno.

1981: Plzeň-Roudná, okr. Plzeň-město, VVČ 1976/77, s. 102, Praha; Zbroň, okr. Rokycany, VVČ 1976/77, s. 163 - 164, Praha.

1982: Bofíkovy, okr. Klatovy (společně s P. Braunem a D. Soukupovou), VVČ 1978/79, s. 12, Praha; Románský kostel Petra a Pavla v Planě, okr. Tachov (společně s H. Hanzlikovou), AH 7, s. 423 - 428, Brno; Význam numismatických nálezů v archeologii, Numismatika a regionální historie, s. 64 - 67, Praha.

1983: Středověké sklo v Čechách (společně s D. Hejduovou, P. Šebestou, E. Černou), AH 8, s. 243 - 266, Brno; Nálezy středověkého dřeva z Plzně, AH 8, s. 287 - 297, Brno; Počátky města Stříbra (společně s J. Janouškovicem), Sborník Okresního muzea v Tachově 18/1983, s. 3 - 13, Tachov.

1984: Kašperské Hory, okr. Klatovy, VVČ 1980/81, s. 47 - 48, Praha; Plzeň, okr. Plzeň-město, VVČ 1980/81, s. 90 - 91, Praha; Plzeň, okr. Plzeň-město, VVČ 1980-81, s. 91, Praha.

1985: Chotětín, o. Drahoňov újezd, okr. Rokycany, VVČ 1982/83, s. 47, Praha; Plzeň, okr. Plzeň-město, VVČ 1982/83, s. 127 - 129, Praha; Mělnice, okr. Domažlice, Ročenka Klubu Augusta Sedláčka 1985, s. 65 - 73, Plzeň; Plzeňské-historické podzemí, Průvodcovský syllabus, s. 1 - 38, Plzeň; Pozvánka do podzemí Plzeňský přehled duben 1985, s. 27 - 28, Plzeň.

1986: Plzeňské městské dělostřelctvo, Střelecká revue č. 10 s. 10 - 11, č. 11 s. 10 - 11, č. 12 s. 19 - 20, Praha; Typologie středověkého skla v Čechách od 13. do 15/16. století, Sborník materiálu, II. mezinárodního symposiumu archeologů a historiků skla, Toruň, Polsko; Starý Hrozňatov, o. Cheb, Ročenka Klubu Augusta Sedláčka 1986, II. část, s. 88 - 95, Plzeň.

1987: Cheznovice, okr. Rokycany, VVČ 1984/85, s. 62, Praha; Lidlový Dvůr, o. Kašperské Hory, okr. Klatovy, VVČ 1984/85, s. 108, Praha; Mělnice, o. Hostouň, okr. Domažlice (společně s M. Husem), VVČ 1984/85, s. 121, Praha; Nebřezny, o. Plasy, okr. Plzeň-sever (společně s M. Husem a V. Švábkem), VVČ 1984/85, s. 133, Praha; Plasy, okr. Plzeň-sever (společně s M. Husem), VVČ 1984/85, s. 147, Praha; Plzeň, okr. Plzeň-město (společně s M. Husem), VVČ 1984/85, s. 147 - 148, Praha; Starý Plzenec, okr. Plzeň-jih, VVČ 1984/85, s. 196 - 197, Praha; Únětice, o. Seč, okr. Plzeň-jih, VVČ 1984/85, s. 218, Praha; 1988: Skleněné číše tzv. českého typu a jejich postavení v hmotné kultuře středověkých

Čech, Sborník Kruhu přátel muzea hlavního města Prahy 1, s. 175 - 187, Praha; Plzeňská městská zbrojnice I, Plzeň.

1989: Starý Plzenec, okr. Plzeň-jih (společně s M. Husem), VVČ 1986/87, s. 187 - 188, Praha; Archeologický výzkum ve Starém Plzenci, AH 14, s. 219 - 232, Brno; Dehtářské pece na Rokycansku ve 13. století, Sborník Okresního muzea Rokycany II, s. 40 - 53, Rokycany.

1990: Typologie středověkého skla v Čechách od 13. do konce 15. století, Sborník ZČM, Historie V, s. 59 - 84, Plzeň; Types of Bohemian Medieval Glass, Glass Review 6/90, s. 16 - 23.

1991: Numerická deskripce středověkého skla v Čechách od 13. do 15/16. století, Acta universitatis Nicolai Copernici, Archeologia XVIII, Nauki Humanistyczno-Społeczne, Zeszyt 210, s. 235 - 262, Toruň, Polsko; Středověké odpadní jímky z Kašperských hor (společně s V. Ružmberskou), Sborník ZČM, Historie VI, s. 28 - 63, Plzeň.

1992: Typologie českého středověkého skla, Historie sklářských technologií 92, s. 128 - 134, Ústí nad Labem; Středověká hmeřská pec z Horšovského Týna, Sborník ZČM, Historie VIII, s. 187 - 193, Plzeň.

1994: Středověké sklo v zemích Koruny české (katalog výstavy, spoluautorství), Most; Plzeňské podzemí (propagační materiál, skládanka k expozici), Plzeň.

1995: Plzeňská muzea, střediska hmotné paměti západních Čech (společně s J. Metličkovou), Západněčeský historický sborník 1, s. 153 - 187, Plzeň; Město Plzeň. Přspěvky k dějinám Plzně pro reprezentační publikaci k 700 letům Plzně (ed. J. Janusová), Plzeň; Město Plzeň. Obrazová publikace k 700 letům Plzně (kapitola Muzeum, ed. M. Hauner), Plzeň; Plzeňská městská zbrojnice (propagační průvodce expozici), Plzeň.

1996: Výroční zpráva o činnosti Západněčeského muzea v Plzni za rok 1995, Plzeň.

P. Rožmberský

Rytiny uložené v Národní galerii Praha IV.

(dokončení)

Týnec (???) - V. Berger kresleno 1805 (R 37 773), V. Berger (R 37 774), anonym český 19. stol. (R 69 110). **Týřov** (o. Rakovník) - V. Berger kresleno 1787 (R 37 902). **Úbigau** (v Čechách???) - C. G. Nestler (R 59 707). **Újezdce** (o. Klatovy) - P. Röhrich (R 69 751). **Úsov** (téz. Ansee, o. Šumperk) - Ad. Kunike (DR 5532). **Valdek** (o. Beroun) - Jos. Richter kresleno 1844 (R 75 118), J. Reichel kresleno 1844 (Grundriss der Burgruine Waldek R 75 119). **Valečov** (o. Mladá Boleslav) - Ad. Kunike (DR 5531). **Velhartice** (o. Klatovy) - Vine. Kühnel (R 60 796), A. Haun (R 55 502). **Velíš** (o. Jičín) - Jos. Harnisch (Welis in Jahre 1650 R 55 424). **Veltrusy** (o. Mělník) - V. Berger kresleno 1804 (R 37 777), anonym český 19. stol. (R 69 109), W. Hermes (R 53 956). **Veveří** (téz. Eichhorn, o. Brno - město) - anonym německý 19. stol. (DR 5636). **Vildštejn** (???, též Wildstein) - anonym německý 19. stol. (DR 5656), Jos. Harnisch kresleno 1846 (DR 5361). **Vinařice** (téz. Neu Valdstein, o. Mladá Boleslav) - V. Berger kresleno 1802 (R 37 776; R 37 775). **Vinoř** (Praha 9) - anonym německý 19. stol. (DR 5583). **Vintřov** (téz. Winteritz, o. Chomutov) - E. Kutschera, Žatec (DR 50 11). **Vlášnice** (o. Pelhřimov) - V. Berger kresleno 1803 (R 37 778). **Vlašim** (o. Benešov) - V. Berger kresleno 1802 (R 37 780). **Vlkava** (o. Mladá Boleslav) - V. Berger kresleno 1802 (R 37 782). **Vrbířany** (o. Litoměřice) - anonym český 19. stol. (R 69 079), W. Hermes (R 53 957). **Vrchlabí** (téz. Hohenfelde, o. Trutnov) - L. Buquoi (R 40 734), V. Berger kresleno 1804 (R 37 785). **Vršovice** (o. Loupy) - A. Kunike (R 60 832). **Vřeskovice** (téz. Wřeskowitz, o. Klatovy?) - P. Röhrich (R 69 750). **Všetaty**

(o. Rakovník) - V. Berger kresleno 1803 (R 37 786). **Vysoký Chlumec** (též Hoch Chlumetz, o. Příbram) - A. Kunike (R 60 827). **Vyšehrad** (Praha 2) - anonym český 19. stol. (Vyšehrad do 1420 R 13 691). Fr. Chalupa 1850 (Wischehrad, wie er jetzt ist, von Südost R 8328). A. Pokorný, Praha (R 12 397 v.l.). J. Šedivý 1836 (DR 88). **Wildstein** (???) - G. K. Richardson (R 75 601), anonym český 19. stol. (R 69 116). **Zákupy** (též Reichstadt, o. Česká Lipa) - anonym český 19. stol. (R 69 076). A. Haun (R 55 541), anonym německý 19. stol. (DR 5320). **Zásmuky** (o. Kolín) - anonym německý 19. stol. (DR 5654). **Zbiroh** (o. Rokycany) - V. Klím (R 57 882). Langhans (R 60 848). **Zdiby** (o. Praha - východ) - Jos. Ernst kresleno 1816 (R 45 762). **Zvěstov** (o. Benešov) - V. Berger kresleno 1801 (R 37 788; R 37 787). **Zvíkov** (též Klingenberg, o. Písek) - K. Postl (R 2624 v.l.). Jos. Zahradniček (R 9827). Jos. Fark (Der markomanner Thurm und die Burgkapelle zu Klingenberg R 63 526; R 48 059). A. Pucherna (DR 5696 v.l.). C. Susemihl (R 70 318). A. Haun (R 55 504). A. Haun (dvůr na hradě Zvíkově R 55 542). C. Susemihl, Darmstadt vydáno 1842 (B 3388). **Zvířetice** (o. Mladá Boleslav) - P. Röhrich (R 69 743). Vinc. Hübel (R 60 792). **Žamberk** (též Senftenberg, o. Ústí n. Orlicí) - V. Berger kresleno 1795 (R 37 854), anonym německý 19. stol. (DR 5669). **Žampach** (o. Ústí n. Orlicí) - P. Röhrich (R 69 754). **Žebrák** (o. Beroun) - anonym český 19. stol. (R 10 428). Jos. Fark kresleno 1840 (R 8569). V. Berger kresleno 1802 (R 37 883; R 37 789; DR 1048). A. Haun (R 55 543), anonym německý vydáno 1842 (B 3388). Jos. Weiss (R 8297). **Žleby** (o. Kutná Hora) - A. Haun (R 55 544).

M. Dušil

Záznamy Jana Jiřího Haranta

Pan Jan Jiří Harant z Polžic a z Bezdružic, mladší bratr známého cestovatele Kryštofa Haranta, popraveného r. 1621 na Staroměstském náměstí v Praze, vlastnil statek Habartice na Klatovsku (viz Anderle, J. - Rožmberský, P. - Trachta, M. 1993; Panské sídlo v Habartcích. Příloha Hlávky 1993, s. 1 - 8). Byl horlivým protestantem a v roce 1624 si začal zaznamenávat různé příhody, u nichž byl přítomen, nebo o kterých se dozvěděl. Roku 1628 pod tlakem protireformace opustil vlast a šel pak převážně v město Hofu. Své zápisky si vzal sebou a pokračoval v nich až do roku 1648. Toho roku nebo brzy potom zřejmě zemřel. Rukopis jeho záznamů se dostal neznámým jak do kláštera v Rajhradu a v roce 1897 jej F. Menčík vydal v Praze pod názvem Paměti Jana Jiřího Haranta z Polžic a z Bezdružic od roku 1624 až do roku 1648. Odtud vybirám záznamy týkající se Habartic (upraveno, kráceno):

Pan Jan Kryštof z Klenové a z Janovic jel z Prácheňska do Plzeňska a za městečkem Plánicí ve sněhu s koněm padl. Měl staré zranění, které utrpěl při obležení Plzně, kdy byl při "šturmu trefen", vyhojil se však a dále bojoval proti císařským. Noha ale nebyla v pořádku, léčil se u barvířů i u mistra posprávcůho, jezdil do Karlových Varů, ale noha se mu "zvalala" (otěvřela?). Při pádu si postříženou nohu pochroumal. Přijel do Habartic v takovém stavu, že jsme ho sotva z koně sundali a do světnice uvedli. Bolesti velice křičel. Ještě ten den jsem jej dal na krytém voze dovézt k jeho paní matce do Klatov. On se pak dal odvézt do Prahy k barvířům, potom u mostu ve špitále ležel a "tou zvaleninou duch mu šel a nečistota tékla". A tak ve velké bídě a nemoci život svůj téhož roku 1624 z jara v téměř špitále dokonal a v káru kostela v Měčíně pochován jest.

12. prosince roku 1625 u vsi Habartic na louce Hbelíku přišla liška k pacholeti Jiljího Průchy, které tu pásko vuly. Sedlák Průcha tu opravoval plot. Řekl pacholeti, aby ji "pošetřilo", že půjde domů pro ručnici. Když odcházel, dala se liška do pacholete a chtěla ho kousnout. Pachole se bránilo rukavicí "v houhu jí bijie" a křičelo o pomoc. Sedlák se vrátil a liška utekla. Druhý den se podruh Průchův (otec pacholete)

vracel domu ze mlýna. Když přicházel ke své chalupě, ta liška proti němu běžela a za botu jej popadla. Napřed myslel, že je to Průchovic pes, ale když zjistil, že jde o lišku, odhodil pytel s moukou, popadl sochor a jím na vsi tu pěknou tlustou lišku zabil. Neslychaná věc, aby liška do vsi chodila a lidi kousala. V dalším roce jich tak zabili několik, v Plánici i jinde.

Toho léta 1625 byla velice teplá zima, že se orati mohli. Několikrát se blýskalo a hřímalo, tráva rostla i kvítí rozkvetlo. Též žezulka i slavička tu zimu slyšeli zpívat u zámku Vethartie, v Janovicích i jinde. Také na Štědrý den slyšeli žezulku kukat na hráně v Klatovech. K tomu na nebi veliká znamení a divy byly vidět ten rok.

Osmého dne měsíce máje roku 1625 ve vsi Habartcích slyšeli, jako by někdo v lese za Planinami, k městu Klatovům náležejícím, sekal. A potom byl slyšet veliký třeskot ze skal. Když tam někteří šli, našli dvě veliká dřeva, jedlí a lípu, vyvrácené (ačkoli nebyl vítr), které sebou třetí malou jedlí vzaly. Kořeny zdravé měly a mnoho prstí a kamení sebou vyvrhli. Snad předukazovaly vyvrácení náboženství evangelického v městě Klatovech. Jedle = muž, lípa = žena, vzali sebou malou jedličku, své dtky, Pane Bože, ostříhej děle nás!

10. července 1625 ve vsi Habartcích dvě kuřata malá černá umřela paní Ludmíle Harantové (manželka autora zpráv). Byly od slepice udávené, neb byly "stlesknuté". Vzala je, na ruku položila a nesla je k oknu, chtěje je ven vyhodit. Rozmyslela si to však, odnesla je do kuchyně a ukazovala svému pánu (autoru zpráv). Ten se jí ptal, co by s nimi chtěla dělat, ať je zahodí, ona však řekla: "Nezahodím, jestli nás pán Bůh vysvobodí, tehdy obživnou". Pak je při olnutí zahřívala tak dlouho, až obživly, běhaly a jedly a zdravé jako jiné byly. To se vskučku stalo.

V neděli 13. července 1625 přijel pan Racek z Kadova s panem otcem svým a jinými pány a přáteli svými na Habartce a tu žádal, aby mu odpověď přátelská strany panvy Lvy Kryzeldy Harantky z Polžic a z Bezdružic od pana otce jejího dána byla. On (tj. Jan Jiří Harant, autor zpráv), poradiv se se strýcem svým a jinými pány a přáteli, odpověď přátelskou na snažné vyhledávání Rackova dal. Bylo by se veselí a dodání stalo, ale pro záповěď oddávání podobojí se vykonat nemohlo, neboť záhdý kněz nechtěl je oddat (pозději oddání v Klatovech - přestoupili. Bez přítomnosti rodičů).

17. září 1625 se narodil šestý syn panu Janovi Jiřímu Harantovi staršímu z Polžic a z Bezdružic (tj. autoru zpráv) a manželce jeho, paní Ludmíle Harantové z Přichovic a na Habartcích. Pokřtěn na tvrzí Chlístově od kněze Daniele, běšinského faráře. Dáno mu jméno Jindřich Leopold.

Roku 1626 byl velký mor v Čechách. V Praze zemřelo přes 20 tisíc lidí, též mřeli v Prácheňsku velice, v Horažďovicích, též v Sušici, v Klatovech jen ve dvou domech. Též ve vsi Habartcích umřelo na "morní bolest" pastýřovo pachole a dvě dcery Jiljího Průchy. Pastýř a dcera Jilka Pichalky se vyhubili.

17. dubna 1626, o půlnoci ze čtvrtka na pátek, umřel v Habartcích Jindřich Lipolt Harant z Polžic a z Bezdružic, syn pana Jiřího staršího Haranta (autoru zpráv), ve věku 30 neděl a jeden den, který málo zdravý byl. Nejprve naš přicházel nějaký pláč, potom měl velmi těžký a dlouhý kašel, "osuly" se mu ruce i nohy, z ouška mu "flus šel", potom dala se naš spála s kašlem velikým. Pochován v kostele habartickém vedle kazatelny.

29. května 1628 vyjel jsem já Jan Jiří Harant starší z Polžic a z Bezdružic z Království českého z domu svého na poručení císaře Ferdinanda II, pro náboženství podobojí, nemohouce srdcem náboženství pod jednou přijmouti, s manželkou svou Ludmílou z Přichovic a se syny třemi, dvěma dcerami a s jednou děvečkou. Pán Bůh všemohoucí rač mne v tom křídí posílniti a trpčivosti přidati, abych to vyhubiti snášel.

V pondělí na den sv. Havla 1628 měl svatební veselí pan Jiří Frydrych Harant z Polzie a z Bezdružic a na Habartiech (syn autora zprávy, který přestoupil a zůstal v Čechách) s pannou Evou Kateřinou Černínkou z Chudenic na tvrzi Lášťanech.

V sobotu na den narození P. Marie 1629 narodila se v Habartiech Marie Ludmila Harantka, dcera pana Jiřího Frídařa Haranta a paní Evy Kateřiny Harantové z Chudenic (vnučka autora zprávy).

Na podzim 1640 umřel na Chlístově u syna svého pana Račka pan Zikmund z Kadova, letitý člověk. Než jsme z Čech vypověděni byli, pravil přede mnou (autorem zprávy) v neděli po sv. Václavu leta 1627 u paní manželky své poslední, paní Apoleny z Hrobčic, na statku jejím v Malých Hošticích, že je mu 84 let. Bylo mu tedy 97 let. I při svém stáří ještě chodil, slyšel a viděl. On pravil dříve u mne na Habartiech, že když se otec můj po čtvrté oženil a vzal sobě moji matku paní Marjānu z Janovic roku 1561, byl u něj šlakem poražen ve dvoře pod zámekem Klenovou a umřel jeho otec pan Sezema, Zikmund z Kadova pak se svou matkou hospodařil. Když se takových věcí chápal, bylo mu tedy nejméně 18 let. Narodil se tedy zřejmě roku 1543.

V Harantových pamětech se dále nachází mnoho údajů o šlechtě Klatovska, o jeho rodině, o bojích v okolí Holu za třicetileté války, ale i popis mnoha zázraků, přírodních katastrof, nemocí a podobně. Plasticky a někdy i dramaticky popisuje život svůj a své rodiny i dalších exulantů. Je to zajímavé a poučné čtení.

P. Rožmberský

Už jste četli...?

Václav Bužek: **Rytíři renesančních Čech**. Vydalo nakladatelství Akropolis, Praha 1995, 160 s. Kniha tvoří 15 kapitol věnovaných životním osudům různých příslušníků předbělhořské nižší šlechty (Matyáš Fuch z Fuchytova, Řehoř Smrčka ze Sabinova, Diviš Malovec z Libějovic, Jakub Krčín z Jelčan, Theobald Hock z Zweibrückenu, Vilém starší Malovec z Malovic, Jindřich Michal Hýzle z Chodů, Jindřich Domináček z Písnice, Jeroným Makovský z Makové, Kryštof Harant z Polzie a Heřman Černín z Chudenic, Bohuslav Malovec z Malovic, Adam Hrzán z Harasova, Michal Španovský z Lisova, Jan Vchynský z Vchynic, Radslav a Václav Vchynští ze Vchynic). Autorovým záměrem bylo v co nejširší míře ilustrovat možnosti společenského uplatnění příslušníků nižší šlechty. Představeny tedy jsou kariéry vysokých zemských úředníků, eisaňských i rožmberských dvořanů, bohatých liehářů, ale i vojáků, cestovatelů a mecenášů vědy a umění. Rozsáhlejší pozornost je věnována i každodennímu životu šlechticů, mimo jiné také zařízení jejich sídel.

Josef Janáček: **Ženy české renesance**. Vydalo nakladatelství Brána, Praha 1996, 232 s. Svým třetím vydáním se poutává a čtvrtá kniha stává klasickým dílem české historické literatury věnované šlechtě. V jednotlivých kapitolách, věnovaných ponejvíce osudům příslušnic vysoké aristokracie, popisuje autor počátky emancipace šlechticů v prostředí náboženských bojů konce 16. a počátku 17. století. Ustřední postavou knihy je nejvýznamnější žena tehdejších Čech Polyxena z Pernštejna provdaná nejdříve za Viléma z Pernštejna a poté za Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic. Kniha obsahuje řadu užitečných informací o reálných dobových šlechtických životech.

Josef Macek: **Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526)**, 2. **Šlechta**. Vydalo nakladatelství Academia, Praha 1994, 230 s. Druhý díl plánované tetralogie o společnosti raného novověku je věnován šlechtě. První dvě kapitoly rozebírají složité struktury obou šlechtických stavů. Tato část je bezesporu základní příručkou pro orientaci ve složité hierarchii raně novověkých šlechtických titulatur. Poslední, třetí kapitola se zabývá různými atributy této společenské vrstvy: majetkem,

urozeností, způsobem trávení volného času, osácením, stravou a v neposlední řadě i sídly.

R. Široký

Havlíčkobrodsko. Vlastivědný sborník. Vydává Okresní vlastivědné muzeum a SOA v Havlíčkově Brodě, cena 35 Kč. Z obsahu čísla 11/1995: J. David: Několik poznámek k historii tvrže a zámku v **Herálcích**, s. 3 - 7, 2 obr., Z. Č. 12/1996: R. Deylová: Giglingarové z Kneislsštejna a jejich tvrže v **Termesivech**, s. 7 - 11, cena sborníku 35 Kč.

Průzkumy památek 1995. Vydává Pam. ústav st. Čech ve spolupráci se Sdružením profes. pracovníků pam. péče. 2 sešity. Z obsahu: L. Lancinger - I. Svoboda: Hrad Čimburk u Městcečka Trávky, M. Plaček: K objevu pozdně románského paláce na zámku v Kunštátě a nástin vývoje hradu do začátku 16. stol. M. Rykl: Litovice - hloubkový průzkum tvrže. F. Gabriel - I. Kračiková: Dodatek ke stav. hist. průzkumu Horního zámku v Benešově nad Ploučnicí. D. Černoušková - P. Borský - K. Maráz: Stavební vývoj břeclavského zámku, M. Ebel - P. Vlček: zám. zahrada v Čitolibech, E. Vyletová - P. Kroupa: Ke staveb. vývoji zám. areálu v Pyšelicích, V. Razím: K postupu výstavby středověké měst. fortifikace. J. Varhaník: Neznámý prostor strakonického hradu. J. Svobodová: Poznatky z obnovy západní fasády zámku v Dolním Přímě, V. Razím: Středověká kladka padací mříže v Kadani.

J. Zezulčík: **Zámek Kunín. Perla moravské barokní architektury**. Jako katalog výstavy vydalo Okr. vlastivědné muzeum Nový Jičín v r. 1995, 42 str., 28 obr. Autor se v útlé publikaci zabývá nejen dějinami objektu, ale také zámeckou galerií a významnou majitelkou Kunína Marií Walburgou hr. Truchsess-Walburg-Zeil (1762 - 1828), která svůj život věnovala vzdělávání dětí z panství.

F. Gabriel - J. Panáček: **Hrad Milštejn**. In: Bezděz. Vlastivědný sborník Českolipska 4/1996, str. 17 - 35, 3 obr. Vydalo Okr. vlastivědné muzeum s dalšími institucemi, Pokus o rekonstrukci hradu, zaniklého při těžbě mlýnských kamenů.

J. Koňoutek: **Hradý jihovýchodní Moravy**. Vydalo nakladatelství ARCHA Zlín pro Muzeum JV Moravy ve Zlíně v r. 1995, 165 str., 173 obr., 250 Kč. Výpravná publikace na kvalitním papíře od předního náuce moravských hradů. Zecla nové poznatky zásadního významu z archeologických výzkumů na hradech Brumov, Engelsberg, St. Světlov, Rýsov, Lukov, Křídlo, Chlum, Obřany, Šaumburk, Rožnov, Klenov, Pučín, Komňa, Buchlov, Střílky (zaměření, rekonstrukce atd.). Na ostatních lokalitách proveden povrchový průzkum. Náklad pouhých 1000 ks. Určité se na většinu zájemců nedostane.

A. Prudká: Příspěvek ke stavebnímu vývoji hradu **Plumlova**. In: Vlastivědný věstník moravský XI, VIII, sešit 2, s. 155 - 161, 7 obr. Vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně r. 1996, Cena sešitu 40 Kč. Výzkum prostějovského muzea se zaměřením na starší stavební vývoj hradu.

RegioM 95. Zpravodaj Regionálního muzea v Mikulově. Skoro polovina zpravodaje je tvořena texty z referátů ze semináře "Sídla šlechty ve 13. stol. na jižní Moravě a Dojním Rakousku" z 16. června 1995. Na pořádání semináře se podílela i brněnská pobočka KAS. Z obsahu: J. W. Neugebauer - F. Parisch: Hrad (zřícenina) **Falkenstein**, Dol. Rakousko, Předběžná zpráva o aktivitách v l. 1990 - 1995. S. Felgenhauer: Dům s věží ve starším **Hardu** a velký dvůr v mladším **Hardu**, S. U. Prochaska: "Gschlössl" u **Leithaprodersdorfu**, Vodní hrad ze 13. století. M. Krenn: **Sachsendorf** ve 13. století. P. Břicháček: **Landštejn** a jeho sídlištní zázemí. M. Plaček: Nové poznatky o vývoji hradu **Bitova** a zámku ve **Valticích**. J. Koňoutek: Drobná středověká šlechtická sídla na Zlínsku. J. Unger: Archeologický výzkum šlechtických sídel typu motte z 13. st. na jižní Moravě.

J. Hrnčíř

Zpravodaj muzea v Hradci Králové. Vydává Muzeum východních Čech v Hradci Králové. Z obsahu č. 21/1995:

J. Prostředník: Přehled archeologických výzkumů turnovského muzea v roce 1994, s. 9 - 13 (např. výzkum hradu v **Dolních Štěpanicích**). J. Slavík: Současné úkoly castellologie v severovýchodních Čechách, s. 21 - 22. J. Prostředník: Archeologické nálezy ze sbírek Krkonošského muzea v Jilemnici (okr. Semily), s. 23 - 31, 4 tabulky kresb nálezu (např. středověké kachle a klíče ze zámku **Horní Branná**, zlomky kachlů a keramiky z hradu **Nistějky**, **Dolních Štěpanic**, odtud též železné předměty a militaria, soubor nálezů ze zámku v **H. Branné**). V. Wolf: Ještě o tvrzi v **Batňovicích** (okr. Trutnov), s. 117 - 119, 4 obr. (záznam z r. 1888 o rozkopání tvrziště, nálezy, nákresy).

August Sedláček a pomocné vědy historické. Sborník prací z konference ke stopadesátému výročí narození Augusta Sedláčka. Uspořádala Božena Kopiczková, vydal Městský úřad v Mladé Vožici a Památník Mladovožicka. Mladá Vožice 1995. 136 stran a 39 obrazových příloh na kvalitním papíře, jednotlivé příspěvky jsou opatřeny německým resumé. Ké 70. Obsah: J. Blüml: August Sedláček a české dějepisectví, M. Truc: Studijní léta Augusta Sedláčka, I. Hlaváček: August Sedláček a diplomatický materiál, R. Nový: August Sedláček - archivář, V. Růžek: August Sedláček - zakladatel české historické heraldiky, T. Durdík: August Sedláček a studium českých feudálních sídel, Z. Boháč: Profil Augusta Sedláčka na historické vlastivědě Čech, O. Kolář: August Sedláček a numismatika, F. Hoffmann: Úvaha o písemné pozůstalosti Augusta Sedláčka a pracovní dokumentaci historika, V. Poďaný: Úvaha o osobních fondech historika a jejich pracovní dokumentaci, I. Krejčík: Morava v díle Augusta Sedláčka.

M. Machovec - J. Nechutová: **Mladá Vožice k počtí Mistru Matěji z Janova.** Sborník přednášek z besedy pořádané k šestistému výročí úmrtí jednoho z nejvýznamnějších předchůdců Mistra Jana Husa s ukázkami z díla Matěje z Janova vydal Městský úřad v Mladé Vožici a Památník Mladovožicka. 78 stran, 6 fotografií, mapa, brožovaný formát A4 s barevnou obálkou. Cena 70 Kč. Možno závazně objednat na dobírku na adrese Památník Mladovožicka, Žižkovo nám. 80, 391 43 Mladá Vožice.

Redakce

Podbrdsko. Sborník Státního okresního archivu v Příbrami. Příbram. Sborník je skromnější, zato však zatím pravidelně vycházející náhradou zaniklého Vlastivědného sborníku Podbrdsko. Problematiky regionálních středověkých dějin a panských sídel se týkají tyto příspěvky: Svazek I/1994 - K. Nováček: K počátkům **Březnice**, s. 17 - 38. D. Doležal: Příbramský městský znak, jeho vznik, vývoj a současná podoba, s. 39 - 46. Svazek II/1995 - K. Nováček: Zaniklé náhorní osídlení na Jinceku (K formám vrchofně středověké kolonizace brdského lesa), s. 7 - 37; J. Úlovec: Zapomenutá tvrz v **Koupi**, s. 38 - 63; V. Mathauser: Dvacet let rekonstrukce **příbramského Zámečku**, s. 190 - 194. Svazek III/1996 - Z. Hanzlbauer: Historické kamnové kachle na zámku v **Zalužanech**, s. 7 - 20; I. Úlovec: Zámek v **Přířovech**, s. 21 - 45; D. Doležal: Pečetí rozmitálských měšťanů v 17. a 18. století, s. 46 - 64; J. Tywniak: K historii **Červeného Hrádku** u Sedlčan, s. 103 - 119. Sborník lze objednat na adrese SOKA Příbram, Dlouhá 81, 261 01 Příbram III.

K. Nováček

Čeněk Habart: **Sedlčansko, Sedlecko a Votice IV.** Popis a dějiny krajiny mezi stříbropěnnou Vltavou a památným Blánkem a vyličení života jejího lidu z r. 1941. Vydal Alfa Print Sedlčany v r. 1994. Ještě roku 1996 bylo možno knihu objednat v knižkupectví A. Podzimek, nám. 7, května 59, Sedlec-Prácheň, tel. 0302/94521.

J. Synek

www.medeia.cz/buscenter/culture/castles/ramec.html - takto bude vypadat v budoucnu tato rubrika. Ano vážený čtenáři, do Tvé knihovny vstupuje Internet - informační médium zítřka. Tato stránka představí **"Hrady a zříceniny hradů**

v Čechách". Jednotlivé popisy obsahují stručnou historii, popis stavby, půdorys, otevírací dobu a popis přístupu. Pěkné barevné fotografie a hezký design stránky je řadí mezi zdařilé populární průvodce. Význam by měla jistě cizojazyčná mutace. Autor, skrývající se pod pseudonymem Vlky, čerpal z knih Encyklopedie hradů (Durdík), České hrady (Menclová), Hrady, zámky a tvrze (kolektiv) a Hrady a zámky (Hilmer, Rokytka). Ke zhodnocení použití internetu pro castellologii se ještě vrátíme.

P. Mikota

Castellologica bohémica 5. Na přelomu listopadu a prosince 1996 vyšel, tentokrát již bohužel bez účasti Klubu Augusta Sedláčka, pátý svazek snovníku CB v tradiční podobě, rozsahu i kvalitě. Publikaci je možno objednat na adrese Daniela Houšková, Jičínská 5, 130 00 Praha 3. Cena 305 Kč - poštovné a balné. Obsah (kráceno): Gabriel: K nutnosti dokumentace hradů. Úlovec: Herbert Weinelt a jeho výzkum panských sídel. Libal - Lancinger: Zvíkov - arkádové nádvoří paláce a jeho přestavba v 80. letech minulého stol. Muk: Hrad a zámek v Protivíně. Břicháček: Pomezí (o. Jindř. Hradec) - výsledky I. etapy arch. výzkumu. Pešta: Šelmberk - povrchový průzkum dol. hradu. Kallerst - Prostředník: Předstihový výzkum hradu Dolní Štěpanice (o. Semily). Novobilský - Rožmberský: Hrad Homberk, homberské panství a pám z Homberka. Brestovanský - Stará: Hrad Návarov - výsledky archeol. sondáže v r. 1994. Fröhlich: Hraniční horský hrádek na Ostrém na Šumavě. Eliáš: Pozdně románské jádro zámku Kunštátu a jeho přestavba. Hašek - Měřinský - Plaček: Archeogeografická prospekce odstraněného hradu ve Valticích ve vztahu ke stavební hist. analýze zámku. Vrla: Hrad Ungersberk před r. 1312. Chotěbor: Povrchový průzkum tvrze u Neboudek u Kolína. Rykl: Podrobný průzkum paláce feud. sídla v Mrači. Úlovec: Panská sídla v Krutčicích. Ebel: Tvrz ve Vínově u Prahy. Úlovec - Rykl: Příspěvek k dějinám a staveb. podobě tvrze a dvora Kousková Lhotka. Panáček: Neopevňená pan. sídla v České Lípě. Unger: Motte u Popic (o. Břeclav). Opravil: Dřevo z motte u Popic. Durdík - Valentová: Kolečko-vá ostruha z hradu Šemberka. Hanzlbauer - Pavlík: Renesanční kachle z hradu Děvina o. Č. Lipa. Durdík - Hanzlbauer: Neobyklý manýristický kachel s alegorií ohně z hradu Křivoklátu. Durdík - Hanzlbauer: Záchraný výzkum na I. nádvoří hradu Točnicku v r. 1993. Durdík - Roedl: Žebřík u Točnicku očima Jana Havránka. Ebel: Fukova kresba Roudnice kolem r. 1640. Nováček: Nové výsledky arch. výzkumu na hradech ve Velharticích (1993-4). Slavík: Středověké architekt. články z hradu Poštejna (o. Rychov n. K.). Vařeka: Záchraný arch. výzkum na hradech Točnicku v r. 1991. Slavík - Svoboda: Ke stavební podobě hrádku a tvrzi na Strakonicku. Kroupa: Odkrytí renes. zdi na zámku v Brandýse n. L. (o. Praha-vých.). Gojda: Vrcholně středověká opevněná sídla ve fondech Archivu let. snímků ArÚ AV ČR. Kroupa: Ke staveb. vývoji zámku ve Žlebech. Dohnal - Bracht: Geomagnetické měření v prostoru hrádku v Račím údolí u Javorníku. Durdík: PhDr. Ing. Jan Muk 8. 5. 1935 - 27. 10. 1994. Durdík - Gottfried - Hornová - Úlovec: Výběrová bibliografie hradu Karlštejna. Bibliografická referativní a informativní služba (monografie, periodika, separata).

T. Durdík

Z hradů, zámku a tvrzi

V říjnu 1996 se zřítla podstatná část vnější zdi západního křídla hradu **Prostiboře** (okr. Tachov). Zeď brozila zřícením již několik let, ale její statické zabezpečení bylo zcela opomenuto. Touto změnou Prostibor pomalu opouští soubor neudržovaných památek a stává se zříceninou. Jejím vlastníkem je stále stříbrský GIS - společnost Kopec. V roce 1996 byl na referát kultury OÚ v Tachově předán projekt na opravu hradu. Zároveň bylo požádáno o státní dotaci potřebnou k rekonstrukci stavby. V předcházejících letech zde však jmenovaná

firma nepodnikla žádné zabezpečovací práce. V současné době zájem o osud Prostějova opět opadá.

Z. Procházka

Na hradě **Dolní Štěpanice** (okr. Semily) probíhá od roku 1993 statické zajišťování a oprava reliktů zdiva spojená od roku 1994 se záchranným archeologickým průzkumem prováděným Muzeem východních Čech a Okresním muzeem Českého ráje. Obec Benecko má v plánu zřídit v baště dolejší hradu rozhlednu, prodej suvenýrů a občerstvení.

I. Knoll

Hřebený (o. Sokolov) - v červenci 1996 proběhla 2. etapa archeologického výzkumu přístupové cesty, v níž byly poblíž věže nalezeny části hradeb a původní brány hradu.

Mostov (o. Cheb) - pseudohlohový zámek z konce 19. stol. nabídl Okr. úřad v Chebu do dražby s vyvolávací cenou 11 302 110 Kč. Prohlídky objektu pro zájemce 11. 10. 1996 se zúčastnili i zástupci porcelánky Haas a Cizjek v Horním Slavkově, jejímž majitelem, Haasem z Hasenfeldu, zámek do r. 1945 patřil. Relativně zachované interiéry obsahují asi 15 různých kachlových kámen, z nichž dvoje jsou vročena 1882. Vitráž ve vstupní hale, sign. "K. Schlein, Zittau I/S.", představuje alegorii Malířství a Hudby v nadživotní velikosti. Poškozené vitráže v zámecké kapli v rohové věžičce zobrazují sv. Jirí, sv. Ludmílu (narážky na jména majitele Georga Haase + 1914, a na Olgu Ludmílu roz. Dannenbergovou, + 1942), dále sv. Josefa a výjev z Matoušova evangelia (28,2). Vitráže v kapli jsou značeny "K. S. Hof Glasmalerei Zittau, c. L. Türece (Inh. Türece & Schlein)".

J. Brtek

Realitní kancelář Jaroslav Král - Pelhřimov nabízí k prodeji barokní zámek v **Trpístech** (okr. Tachov). Vyjednávací cena je 25 milionů korun, kancelář nabízí možnost výrazné slevy. Zámek byl přestavěn v tvrze r. 1729 hrabětem Prosperelem ze Sinzendorfu podle projektu plzeňského stavitele Jakuba Augustona.

Realitní kancelář REALIT v Č. Budějovicích nabízí k prodeji barokní zámek v **Dražčicích** u Bechyně (okr. Písek) z 1. třetiny 18. stol. Smluvní cena zámku včetně pozemků je 15 milionů korun. Na prodej je i s kaplí sv. Mikuláše, spýcharem, se zámeckou zahradou s ovočným sadem s 300 ks jablem a s 56 ha zemědělské půdy.

Při opravě fasády na budově dnešní fary v **Horní Cerekvi** (okr. Pelhřimov) byl učiněn zajímavý objev. Po otlučení omítky se objevila v ose dnešní stavby patrně pozdně gotická věžovitá brána se dvěma sifilovitými okénky po obou stranách vstupu. Budova fary stojí SZ od dnešního zámku a střežila přístup k němu ve směru z náměstí. Ve výkopu Telecomu podél průčelí byly nasbírány ve tmavě hnusovité vrstvě výdatě tenkostěnně redukčně vypálené keramiky.

J. Hrděč

Blatná (o. Strakonice) - zámek, jenž s líčerkou a dalším majetkem v r. 1992 získala restituční rodina Hilprandů, je nyní předmětem soudního sporu mezi oběma dcerami restituenty. Jedna z dcer dala část mobiliáře převézt na Červenou Lhotu.

Ostroh (o. Cheb) - hrad Seeberg, vzkříšený z mrtvých koncem 80. let zásluhou ředitele muzea ve Frautu, Lázních PhDr. Pavla Stříbrného, byl na jaře 1996 zastupitelstvem Fr. Lázní zastaven bance za úvěr na dokončení rekonstrukce městské kanalizace. Proti záměru hlasoval v zastupitelstvu pouze správce hradu M. Brož.

Kaceřov (o. Sokolov) - zpustlý rokokový zámeček od Fondu nár. majetku ve 3. kole odkoupil za 70 tisíc Kč obecní úřad. Původní cena činila 669 tisíc Kč. Rekonstrukce začne snad od r. 1998, obec do ní může investovat 6 - 7 milionů ročně. Opravy se odhadují na 20 - 30 milionů Kč.

Běhařov (o. Klatovy) - čtyři asi 1 m vysoké kamenné sochy za 70 tisíc Kč byly odcizeny v listopadu 1996 ze zámecké

zahrady. Zámek býval rekreačním zařízením zbytkového s.p. Mototechna Praha a v r. 1995 se na něj v aukci nenašel kupec.

Mírošov (o. Rokycany) - zámek, jenž v restituci dostala dcera dr. Lad. Feierabenda p.ř. Hana Ludíkarová, se od r. 1993 opravuje. Renovace potrvá asi do r. 2010 a vyžádá si na 100 milionů korun.

Starý Hroznav (o. Cheb) - hrad, bývalý rekreační objekt Ministerstva vnitra, získala r. 1990 skupina spekulantů, která ho zastavila Komerční bance za úvěr 35 milionů Kč, ačkoliv jeho tržní hodnota je o 20 milionů menší. Starosta Chebu O. Míka získal souhlas banky k odprodeji hradu za 10 milionů Kč městu Chebu. Proti tomu vystoupila realitní kancelář, zmočněná spekulanty objekt prodat. Hrad již šestý rok chátrá a je rozkrádán.

z tisku J. Brtek

Japonská nadace "Banpak" upustila od příslibného grantu na finanční krytí oprav pozdně gotického hradu přestavěného na barokní zámek v **Poběžovicích** (okr. Domažlice). Japonci chtěli podpořit projekt obnovy zámku kvůli tomu, že zde v minulosti žila jedna z jejich významných šlechticů Mitsuko Aoyami. Majitel, obec Poběžovice, přišla tak asi o 8,5 milionu korun, potřebných k rekonstrukci především interiéru. Dohoda z Japonci byla taková, že v části zámku bude muzeum jejich kultury. Obec do 1. etapy obnovy zámku investovala přibližně sedm milionů korun. Objekt je staticky zajištěn, byl vyměněn krov a střešní krytina. První expozici by měla být původní zámecká knihovna.

Renesanční zámek **Střela** (okr. Strakonice) se stal předmětem restitučního nároku. Doposud byl zámek sídlem okresního archivu. Proto se začalo se stavbou nové budovy, kam bude archiv přestěhován.

Novogotický zámek v **Oblajovicích** (okr. Tábor) již r. 1993 získali v restituci dědici původních majitelů Zdeněk Šantrůček a jeho sestra Milada Beerová. Objekt ale stojí opuštěný a začíná na něm hlodat zub času. Současní majitelé nemají na rozsáhlou údržbu prostředky a chtějí objekt i s přílehlým parkem prodat. Zámek před restitucí vlastnil Strojbal Tlustý n. l., který zde zřídil rekreační středisko se školou v přírodě a objekt byl celoročně využíván.

Zámek v **Bílíně** (okr. Teplice) patřil rodině Lobkowiczů od r. 1502 a vrácen jí byl r. 1992. Dnes jsou Lobkowiczové tuto dominantu Bíliny rozhodnutí prodat. Zatím tu byl rekonstruován mramorový sál a šest pokojů, kde se nalézají zbytky původního mobiliáře. Město nemá na zakoupení zámku peníze a ani neví, jak tak rozsáhlý objekt využívat. V srpnu 1995 byla část zámku otevřena pro veřejnost a spolu se Štefkovem, Nelažovcív a Vys. Chlumcem se stal čtvrtým objektem Lobkowiczů, zpřístupněným veřejnosti.

Na renesančním zámku v **Benátkách nad Jizerou** (okr. Ml. Bolešlav) se dokončuje v hodnotě asi 1,5 mil. Kč fasáda pláště severní strany objektu. Jen v r. 1995 bylo na stavební práce vynaloženo městem 15 mil. Kč. Město koupilo zámek už r. 1920 a od r. 1980 se začalo se stavebními úpravami (akumulační vytápění, výměna oken). V posledních šesti letech byla zabezpečena statika objektu, budova dostala novou střechu, kompletně byly opraveny prostory druhého patra, venkovní fasády a nádvoří. Na východní fasádě se podařilo obnovit význačnou figurální sgrafitu ze 16. stol. Restaurátoři je považují za vůbec nejvzácnější v Čechách. Celková rekonstrukce by měla skončit roku 1997. V zámku, v jehož prostorách pobýval slavný hvězdář Tycho de Brahe, je muzeum, sídlí zde městský úřad, pobočka okr. archivu a další instituce.

Třetím rokem probíhá průzkum studny na hradě **Bouzově** (okr. Olomouc), pocházející pravděpodobně z doby založení hradu na přelomu 13. a 14. stol. Podle dokumentace je studna hluboká 51 m. V hloubce 41 m speleopotápěč J. Šimeček s pomocníkem narazili na vrstvu z přelomu 19. a 20. stol. Během výzkumu bylo ze studny vyzdvíženo přes 100 kg mincí.

dva fotoaparáty, dva rubínové poháry, porcelánové a keramické nádoby, gotické části portálu a stavební odpad. Studna však ještě nevydala všechna svá tajemství.

Práce na opravě **Chodského hradu** v Domažlicích letos nepokračují, protože město usiluje o vybudování restauračního zařízení v levém křídle hradu, proti čemuž zdejší okresní úřad protestuje. Pro negativní stanovisko památkářů zatím nebylo vydáno stavební povolení.

V červnu 1996 zahájila firma DSV z Ústí n. L. opravu stěch **pacovského zámku** (okr. Pelhřimov). Při opravách po požárech v letech 1727 a 1894 byly v některých místech použity slabší trámy, které musí být vyměněny. Všechny trámy krovu pak budou chemicky ošetřeny proti dřevokazným houbám a škůdcům. Pokrývačské práce provede firma JAS Pelhřimov. Ministerstvo kultury nezvyšilo dotaci a tak není jasné, kdy město opravu dokončí. Město Pacov, ačkoli soud v březnu 1996 potvrdil, že je vlastníkem zámku, má zámek v pronájmu až do doby převodu objektu.

Zámek ve **Vyklatcích** (okr. Pelhřimov) opět změnil majitele. Po znárodnění patřil státu, který jej v 70. letech převedl Tesle Holešovicem. Podnik chtěl upravit zámek pro rekreaci zaměstnanců. Po zahájení rekonstrukce přišel podnik s návrhem celý objekt zbořit a postavit zámek nový. Proti tomu se postavili památkáři a tak byla stavba jen zajištěna a zakryta provizorní střechou. Po revoluci byl zámek převeden družstvu Seralino Praha. To pokračovalo v úpravách, nedokončilo je a zámek má nového majitele, soukromou osobu. Práce pokračují, ale špatně zajištěnou střechou do zámku zateká.

Skoro 1 roky se Městský úřad v **Začtětí** (okr. Trutnov) snaží prodat zdejší novorenesanční zámek (doneslávná středisko škol v přírodě). Nikoho zatím nezlákala ani cena snížená z 20 na 14 mil. Kč. Z poměrně zachovalého zámku se tak postupně ztrácí vše, co lze ještě ukrást.

Zámek ve **Stráži nad Nežárkou** (okr. Jihl. Hradec), který kdysi vlastnila slavná pěvkyně Emma Destinová, je ke koupi (cca 33 mil. Kč) či pronájmu. Od r. 1963 tu byl Ústav sociální péče o mládež, r. 1991 zažádala rodina Sirotkových, jimž byl zámek znárodněn, o jeho navrácení. Zámek byl vydán a ústav pro mentálně postižená děvčata byl okresním úřadem r. 1995 přestěhován do býv. rekreačního zařízení pražské Mechaniky v nedaleké Pistině. Zámek převzali sourozenci Bedřich a Miluška Sirotkovi. Žijíci trvale v Kanadě. Noví majitelé chtějí v nejbližší době opravit věž, fasády, renovuje se hlavní sál.

V létě 1996 členové České speleologické společnosti a pracovníci Správy Chýnovské jeskyně při průzkumu podzemí zámku v **Proseci u Pošné** (okr. Pelhřimov) dospěli k novým objevům. V r. 1992 se při rekonstrukci barokního zámku pro pádem otevřelo ústí do neznámých prostor. Byly zřejmě součástí vodní tvrze, na jejímž místě zámek stojí. Jde o chodku max. 1,3 m vysokou, částečně zatopenou, po 40 m končící závalem. Je ražena ve skále v hl. 6 - 8 m, nese stopy po ruční ražbě, byly však nalezeny i svrty, které nasvědčují, že chodba byla později upravována. Objev několika zlomků keramiky, z nichž nejstarší lze zhruba datovat do 2. pol. 15. století, naznačují stáří chodby. Možnost, že by chodba za závalem pokračovala do větší vzdálenosti, je vzhledem k terénu nerealná. Patrně tedy nesloužila jako únikový východ. Speleologové se domnívají, že by mohlo jít o hornické dílo, neboť tu zjistili zbytky po vydobyté žele.

Do st. zámku **Hrádek u Nechanic** (okr. Hradec Králové) se v noci z 31. 8. na 1. 9. 1996 vloupali zatím neznámí pachatelé. Byli vyrušeni hládkou policie a na úterku odečizené věci odhazili. Policie po nich intenzivně pátrá.

Změnu vlastníka barokního zámku v **Potštejně** (okr. Rychov n. K.) zaregistroval 6. 9. 1996 zdejší katastrální úřad. Z majitele Zdeňka Paďourá, který objekt získal v privatizaci, byl zámek přepsán zpět na Fond národního majetku. Z. Paďour totiž za zámek s parkem nezaplatil a proto byla zrušena kupní

smlouva. Objekt z let 1749 - 1755, který je ve špatném stavu, chce získat obec Potštejn.

z tisku J. Hrnčíř

Zprávy z klubu

Rada

Přejeme všem členům KASu do nového roku pevné zdraví a mnoho badatelských úspěchů.

Všichni **předsedové** a **pokladníci** poboček nejpозději do 10. března 1997 tak jako každoročně zašlou na adresu Rady (KAS, Františkánská 13, 301 12 Plzeň) **zprávu o činnosti** pobočky a **pokladní zprávu** za rok 1996 (v případě nutnosti bude kráceno k tisku v Hlásce).

Redakce Hlásky se omlouvá za chyby v minulém čísle. Autorem rubriky *Už jste četli...?* byl **J. Hrnčíř**, jehož jméno "vypadlo" při sazbě. Chybou redaktora nebyl jmenován **J. Sadilek** z pobočky Brno mezi autory publikujícími v Hlásce VII/1996, kteří mají Hlásku VIII/1997 zdarma. Čtenáři Hlásky si chybějící údaje doplní, pánům Hrnčířovi a Sadilkovi se ještě jednou omlouváme.

Nadace České hrady vydala další publikace v edici Zapomenuté hrady, místa a tvrze od P. Rožmberského: **Kunčín Hrádek a kostel Věch svatých v Plzni a Štěnovice hrad, tvrz a zámek**. Brožury lze objednat na adrese Nadace ČH, Doudlevecká 22, 301 36 Plzeň, tel. 019/224572 linka 18. Publikace jsou po Kč 20 + halné a poštovné.

Již poštětí bude na stránkách Hlásky postupně otiskován adresář členů podle ústřední kartotéky členstva KASu. Noví členové většinou neví, kdo je také členem klubu, stalo se, že dva členové bydlící v jednom domě o sobě nevěděli. Adresář poslouží také tomu, že se členové mohou kontaktovat bez zprostředkování Rady. Budou-li u někoho zastaralé údaje, nechtě laskavě oznámi radě změnu adresy či titulu. Začínáme **pobočkou Plzeň** (kontaktní adresa: KAS, pob. Plzeň, Františkánská 13, 301 12 Plzeň).

Ing. Jan **Anderle**, K foťovně 23, 312 14 Plzeň. Ing. Dana **Anderlová**, K foťovně 23, 312 14 Plzeň. Josef **Ansl**, Máchova 715, 348 15 Planá. Jaroslav **Bašta**, Junácká 11, 160 00 Praha 6 - Břevnov. Roman **Bečka**, Gerská 40, 323 23 Plzeň. Daniela **Beláková**, Družstevní 32, 320 14 Plzeň. Jan **Beránek**, Vavřetina 1169, 142 00 Praha 4. Zbyněk **Blaheta**, Třída československého odboje 267, 330 03 Chrást. Martin **Bóna**, Štefánikova 14, 953 01 Zlaté Moravce, SR. Oto **Brachtel**, 330 32 Kozolupy 272. Peter **Braun**, Komenského 43, 318 00 Plzeň. Dr. Antonín **Brázda**, Blíža 93, 411 84 Straškov - Vodochody. PhDr. Pavel **Břicháček**, Doudlevecká 27, 300 00 Plzeň. Jaroslav **Brožik**, Lužická 796, 337 01 Rokycany. Miroslav **Carda**, Terezie Brzkové 24, 318 09 Plzeň. Martin **Čechura**, Pláská 53, 323 27 Plzeň. PhDr. Eva **Černá**, U stadionu 148, 434 00 Mst. Petr **Černý**, Klatovská 21, 321 00 Plzeň - Látece. Petr **Češík**, Jiráskova 1321, 539 01 Hlinsko v Čechách. Ing. Josef **Čihák**, Bolevecká 15, 301 66 Plzeň. Mgr. Daniel **Doležal**, Q. M. Vyskočila 520, 261 01 Příbram. Miroslav **Dostál**, Hutská 957, 471 14 Kamenický Šenov. Jan **Dvořák**, 28. října 30, 301 62 Plzeň. Jiří **Fák**, Kozolupská 15, 322 00 Plzeň - Křimice. Jaroslav **Fale**, Školní 292, 338 43 Mírošov. Adam **Formela**, Tachovská 17, 323 25 Plzeň. Karel **Foud**, Náměstí Milady Horákové 8, 307 09 Plzeň. Ing. Zdeněk **Fritz**, Manětínská 33, 323 30 Plzeň. Jiří **Fröhlich**, Erbenova 1546, 397 01 Písek. PhDr. František **Frýda**, J. Knihy 136, 337 01 Rokycany - střed. Ing. akad. arch. Václav **Girsa**, U podchoodu 3, 162 00 Praha 6. Josef **Haas**, 28. října 138, 344 00 Domažlice. Akad. mal. Vladimír **Havlic**, Koterovská 62, 301 41 Plzeň. Zdeněk **Hefner**, Stavbařská 4521, 430 04 Chomutov. Ing. Vladimír

Hendrych, Klatovská 20, 301 27 Plzeň. Petr **Hereit**, Dlouhá 2012, 357 31 Horní Slavkov. Ing. Zdeněk **Hermisdorfer**, 468 11 Janov nad Nisou 448. Miroslava **Hodoušková**, Lábkova 25, 300 00 Plzeň. Jiří **Honzik**, Vochov 122, 330 32 Kozolupy. Ing. Jaromír **Horák** (CSc., Na Belance 13, 320 22 Plzeň. Ing. Jiří **Hrnčíř**, Částkovice 18, 394 15 Nová Cerekev. Hana **Hulcová**, Plachého 30, 301 26 Plzeň. Helena **Huňáčková**, Jana Matulky 418, 384 22 Vlachovo Březí. PhDr. Miroslav **Hus**, Kyjevská 100, 307 05 Plzeň. PhDr. Kateřina **Charvátová**, Umělecká 2, 170 00 Praha 7. Václav **Chmelíř**, Tachovská 63, 323 25 Plzeň. Bohumila **Jankovská**, Třída národních mučedníků 181/IV, 339 01 Klatovy. PhDr. Jiří **Janouškovec**, Pařížská 1, 301 50 Plzeň. Svatoslav **Ježek**, Pod vrchem 48, 312 02 Plzeň. Prom. hist. Eva **Kamenická**, Manětínská 112, 331 01 Plasy. Zdeněk **Karásěk**, Smetanovo nám. 233, 346 01 Horšovský Týn. Tomáš **Karel**, Štěhlavice 63, 332 03 Štěhlavice. Filip **Kasl**, Pláská 23, 323 27 Plzeň. Petr **Kausek**, Kpr. Nálepký 469/III, 339 01 Klatovy. František **Kavka**, Nádražní 300, 256 01 Benešov. Martin **Kavka**, Nádražní 300, 256 01 Benešov. Pavel **Kloubec**, Vinařská 738/12, 400 00 Ústí nad Labem. **Knihovna Umělecko-průmyslového muzea v Praze**, 17. listopadu 2, 140 01 Praha 1 - Staré Město. Vilém **Knoll**, Radomská 470, 181 00 Praha 8 - Bohmice. Josef **Kočnar**, Parkán 113, 381 01 Český Krumlov. Pavel **Kodera**, Horní Belá 105, 331 52 Dolní Belá. Jan **Koloc**, Růžový palouček 14, 400 01 Ústí nad Labem. Mgr. Ivo **Kopka**, 5. května 680, 387 01 Volyně. Oldřich **Kovář**, Chodská 491, 347 01 Tachov. Václav **Kozlík**, Beněnská 30, 301 10 Plzeň. Josef **Koželuh**, Jarov 7, 335 51 Měcholupy. PhDr. Vladislav **Krátký**, Na Hvězdě 10, 320 16 Plzeň. Luděk **Krémář**, Jiráskova 9, 315 01 Plzeň. Dagmar **Kreutzerová**, Dobřívská 13, 338 13 Mirošov. Ing. Petr **Kroupa**, 349 52 Konstantinovy Lázně 126. Eva **Kroupová**, 349 52 Konstantinovy Lázně 126. Lenka **Krušinová**, Pojská 36, 120 00 Praha 2. Karel **Kubera**, Horní Krupá 56, 582 71 Dolní Krupá. Jan **Lešetický**, Lužní 163, 317 07 Plzeň - Radobyčice. Jaromír **Linda**, Nám. J. Palacha 2, 116 38 Praha 1. Ing. Ivan **Liška**, Komenského 5, 323 13 Plzeň. František **Ludvík**, 338 45 Strašice 541-II, Stanislav **Luft**, Kolná 6, 312 18 Plzeň. RNDr. Ing. Ladislav **Lukáš**, CSc., Nad Dalmatinkou 12, 312 08 Plzeň. Pavla **Macháčková**, U školicky 29, 190 00 Praha 9. Robert **Martínek**, Sokolovská 120, 323 15 Plzeň. Václav **Menčík**, El. Krásnohorské 27, 300 00 Plzeň. **Městské muzeum Čelákovice**, Na Hrádku 464, 250 88 Čelákovice. **Městské muzeum v Poličce**, Tylova 114, 572 01 Polička. **Městské muzeum ve Stříbře**, Masarykovo nám. 21, 349 01 Stříbro. **Městské muzeum Týn nad Vltavou**, nám. Míru 1, 375 01 Týn nad Vltavou. Milan **Merlička**, Přemyslova 50, 301 17 Plzeň. Ing. Petr **Mikota**, U Bachmače 10, 300 00 Plzeň. Miroslav **Milce**, Skuherského 35, 370 01 České Budějovice. RNDr. Josef **Miler**, Karla Vokáče 21, 320 17 Plzeň. Petr **Milota**, Pečláčkova 14, 318 14 Plzeň. **Muzeum Dr. B. Horáka**, nám. J. Urbana 141-I, 337 01 Rokycany. Miroslav **Neuvirt**, Těšínská 3, 312 00 Plzeň. Arnoštka **Noháčová**, 338 45 Strašice 499. Mgr. Karel **Nováček**, Brnění 480, 261 02 Příbram. MUDr. Jaroslav **Novák**, Kurdimata Berana 19, 301 25 Plzeň. Jaroslav **Novák**, E. Beneše 26, 320 24 Plzeň. JUDr. Zdeněk **Novák**, Palackého 209, 344 01 Domažlice. Milan **Novobilský**, Nepomucká 18, 307 04 Plzeň. Jaromír **Nykodým**, Vochov 58, 330 32 Kozolupy. Libuše **Nykodýmová**, Vochov 58, 330 32 Kozolupy. **Okresní muzeum Sokolov**, historické oddělení, Zámecká 1, 356 01 Sokolov. Monika **Ondráčková**, Velichov 128, 362 83 Vojkovic nad Ohří. Tereza **Outlá**, B. Smetany 7, 301 35 Plzeň. Václav **Patejdl**, K jezu 16, 315 00 Plzeň. Vlastimil **Piel**, Slovanská alej 1, 307 00 Plzeň. Petr **Plachý**, ul. Svobody 282, 417 05 Osek. Jiří **Polívka**, Kojetín 12, 582 61 Česká Bělá. Aleš **Poljak**, Čechova 9, 412 01 Litoměřice. RNDr. Ladislav **Prášek**, CSc., Ke kukačce 21, 312 05 Plzeň. Zdeněk **Procház-**

ka, Vodní 18, 344 01 Domažlice. Jana **Richterová**, Slovanská třída 155, 307 05 Plzeň. Ladislav **Rousek**, Palackého nám. 3, 300 00 Plzeň. Petr **Rožmberský**, Vochov 49, 330 32 Kozolupy. Věra **Rožmberská**, Vochov 49, 330 32 Kozolupy. David **Růžička**, Lesní 6, 312 16 Plzeň. Jarmila **Sadilková**, Sokolovská 178, 180 00 Praha 8. Eva **Salavcová**, Nuselská 47, 140 00 Praha 4. Jiří **Schierl**, Tepelská 393, 364 01 Toužim. Vlastimil **Simota**, Za branou 671, 395 01 Pacov. Josef **Smitka**, Svěradlice 10, 341 51 Velký Bor. Mgr. Luboš **Smolík**, 340 37 Měčín 56. Petr **Sokol**, Opavská 3, 312 17 Plzeň. František **Soukup**, Školní 1373, 347 01 Tachov. Ing. Roman **Soukup**, Školní 1373, 347 01 Tachov. Michal **Soukup**, Slovanská 51, 307 00 Plzeň. **Státní okresní archiv v Příbrami**, Dlouhá 81, 261 01 Příbram III. **Státní okresní archiv Rokycany**, Jefabinová 96, 337 01 Rokycany. **Státní okresní archiv v Táboře**, Pražská 155, 390 01 Tábor, pošt. příhr. 85, Jiří **Světlík**, Kyjevská 100, 307 05 Plzeň. Marcela **Syrovátková**, Norská 17, 779 00 Olomouc. Petr **Šinovský**, Kolná 6, 312 18 Plzeň. Radek **Široký**, Nohova 18, 301 46 Plzeň. Stanislav **Šmíd**, Pařížská 8, 301 50 Plzeň. Václav **Šneberger**, Skočice 22, 334 01 Přeštice. Stanislav **Šourek**, Hlavanova 10, 301 51 Plzeň. PhDr. Bedřich **Štauber**, Slovenského národního povstání 2007, 440 01 Louňy. Jan **Štěpánek**, Hradecká 22, 130 00 Praha 3. Prof. MUDr. Alois **Štork**, Čiklova 11, 128 00 Praha 2. Jiří **Šule**, Bezděkov 17, 335 44 Kasejovice. MUDr. Jana **Švábková**, Vochov 8, 330 32 Kozolupy. Ing. Josef **Švandrlík**, 267 63 Zajčevov 40. Jiří **Tichánek**, Pod Morávií 1168, 742 21 Koprivnice. Pavel **Tolar**, Jetelová 19, 301 60 Plzeň. Milan **Trachta**, Vochov 164, 330 32 Kozolupy. Tomáš **Truchlý**, Francouzská 1196, 742 21 Koprivnice. Petr **Vácal**, Zahradní 6, 301 53 Plzeň. RNDr. Miroslav **Vidlák**, Ostrovská 5, 360 10 Karlovy Vary. Jiří **Viktora**, Terezie Brzkové 50, 318 11 Plzeň. Doc. PhDr. Viktor **Viktora** CSc., Studentská 6, 323 20 Plzeň. Vít **Vítek**, Časlavská 15, 130 00 Praha 3. Petr **Vlčnovský**, Tyršova 834, 336 01 Blovice. Libor **Wettengl**, Jetelová 35, 301 60 Plzeň. RNDr. František **Zahradník**, Vančurova 5, 301 62 Plzeň. Michaela **Zahradníková**, Vančurova 5, 301 62 Plzeň. Radek **Zdvihal**, Bělojarská 1472, 347 01 Tachov. Mgr. Lubomír **Zeman**, Rooseveltova 460/20, 362 35 Abertamy. Mgr. Ladislav **Zoubek**, Na pěšině 276, 405 05 Děčín IX - Bynov.

Pobočka Plzeň

Kdo náhodou ještě nezaplátil v minulém čísle avizované poplatky, necht' tak urychleně učíní (upomínky se nerozesílají). Nebude-li zapláceno do uzávěrky příštího čísla (15. 3. 1997), hlásku již nedostane a pro neplacení příspěvků bude vyloučen z KASu.

Podzimní členské schůze pobočky, která se konala mimořádně ve sklepení plzeňské radnice, se účastnilo 23 členů. Schůze oficiálně přijala 6 nových členů a byl oznámen záměr, uspořádat společně se Západočeským muzeem v Plzni výstavu, pracovně nazvanou Hradý západních Čech v modelech a kresebných rekonstrukcích a pořízen seznam modelů, o jejichž existenci přítomní věděli (tímto vyzýváme členy pobočky, kteří se schůze nezúčastnili a věděli by o modelech, aby je oznámili redakci). Pak následovala přednáška dr. Úlovce z pražské pobočky o hradech, tvrzích a zámcích na Chebsku, doprovázená množstvím diapozitivů. Tady bychom chtěli ještě jednou dr. Úlovcevi za působivou přednášku poděkovat.

Podzimní vycházka, které se účastnilo 16 lidí, předčila očekávání. Počasi se nakonec umoudřilo a před bezdružičkým zámekem organizátor vycházky pan Trachta rozdál účastníkům ještě teplé "sponzorské" rohlíky od pekaře v Pernarci. K dispozici jsme měli normálně nepřístupný celý zámek i se zbytky středověkého hradu, za což děkujeme milé paní správce. Bylo možné si důkladně prohlédnout jednotlivé stavební detaily, např. schodišťovou věž. Tvrziště v Polžicích se podstatně

nezměnilo, v rozhovoru s místní chalupářkou byly zjištěny některé nové informace o již zbořeném objektu, považovaném za panský dům. Na hradě Švamberku (Krasíkově) jsme se seznámili se skupinou nadšenců, kteří zříceninu zbavují hustého porostu a zjistili jsme některé detaily, dosud unikající pozornosti. Závěr vycházky byl v hostinci v Kokašicích, kde se účastníci najedli a měli čas si o dojmech toho dne popovídat. Za organizaci vycházky je třeba Milanovi Trachtovi poděkovat.

V minulé Hlásce oznámená změna místa pravidelných schůzek členů výboru a pobočky narazila na kolaudační potíže, takže se schůzky vždy první středu v měsíci (v případě svátku se přesouvají na druhou středu) konaly i nadále v Popovické porostu na nám. Republiky. Doufáme, že další schůzky se již budou odbyvat v **пивnici Na Růžku** v Purkyňově ulici. Na schůzkách lze zakoupit stará čísla Hlásky, publikace z edice Zapomenuté hrady, tvrze a místa, sborník CB 5 a další tiskoviny, týkající se historie a kastelologie, vesměs za nakladatelské ceny.

Následuje smutná zpráva, řady naší pobočky opustil dlouholetý člen klubu (od r. 1984) pan **Jan Kubera** z Horní Krupě. Zemřel mlád, v padesáti letech. Čest jeho památce!

Pobočka Praha

Ve dnech 20 - 22. září 1996 se konal tradiční podzimní zájezd naší pobočky. V pátek odjezd z Prahy, ubytování na hradě Grabštejně. V sobotu ráno odjezd, krátká zastávka v Chrastavě, přes přechod v Habartovicích do Polska. Nad městečkem Bogatynia prohlídka zbytků hradu Ronau (Ronov), kde na vlastním hradě zachována část obvodové hrady, sklepy po budově (paláci) a hluboká, do skály tesaná cisterna nebo studna. Předhradí s částečně zachovalou obvodovou hradbou a fortifikací. Přes hraniční přechod Sienawky přejezd do Německa, přes Žitavu na Oybin - rozsáhlejší zříceniny hradu a kláštera na mohutném skalním bloku. Dále jsme navštívili Karlstried (Neuhaus) - zříceniny menšího celního hradu na skalních blocích. Na vlastním areálu hradku zachovány zbytky hrady, na které přiléhala větší budova (palác) a na severovýchodě obtáčela hradba na nejvyšším položeném místě postavenou čtvercovou věž z níž zachována část přízemí. Jihozápadně od hradního jádra na skalním bloku zbytky zdíva mohutné čtvercové věže. Posledním zastavením dne byla Zittau se stopami hradu v parku. Přes přechod ve Varnsdorfu jsme se vrátili do Čech.

V neděli ráno jsme začali důkladnou prohlídkou Grabštejna s dominantní hradní věží. Krátce zastavení bylo dále v Hrádku nad Nisou, kde jsme shlédli zchátralou a opuštěnou zámeckou budovu. Největší část dne jsme pak věnovali prohlídce zámku Lemberk, který je po dvaceti letech rekonstrukce zpřístupněn veřejnosti. Dalšími krátkými zastaveními byly Velenice se zbytky tvrze na Zámeckém vrchu nad vsí. V České Lípě byla poslední zastávka zájezdu s prohlídkou archeologicky zkoumaných a dnes už částečně zrekonstruovaných zřícenin hradu Lípy. Průzkum odhalil v severozápadní části areálu zdíva válečné věže a paláce. Zde jsme se pak rozloučili s českolipskými členy naší pobočky, kteří mají velkou zásluhu na uskutečnění tohoto zájezdu. Nezbývá než jim vše poděkovat, stejně jako některým členům výboru a kastelánům na Grabštejně a Lemberku.

J. Symek

Pobočka Zlín

Pravidelné schůzky zlínské pobočky se konají každé úterý v pohostinství v Otrokovicích - Kvítkovicích "U Šišků" (horní hostinec) po osmnácté hodině.

Ve dnech 24. - 28. 10. uskutečnila zlínská pobočka ve spolupráci s pražskou cest. kancelář Scholin tour autobusový zájezd po hradech a zámcích pod názvem Český pískovec 1996. Po stazu v Praze se naše skupina nadšenců vydala autokarem do Kokořína. Zde byl připraven nocleh ve skalní tvrzi na Starém Kokoříně. Po probuzení do krásného rána jsme se vydali na prohlídku hradu Kokořína, dále jsme pokračovali na skalní hrad Sloup a poté na prohlídku zámku v Zákupech. Nakonec nám zůstal velmi náročný výstup na hrad Ralsko, který však byl odměněn krásnými výhledy a fantastickým západem slunce. Poté jsme odjeli nocovat na zámek Lemberk. V noci bylo trochu zima, ale nikomu to nevadilo. Ráno jsme si prohlédli Lemberk, který je spjat se životem sv. Zdislavy. Pak se pokračovalo na zámek Grabštejn, kde probíhají rekonstrukce po působení naší armády. Ochotný průvodce nás pustil opravdu všude. Dále jsme pokračovali na hrad Frýdštejn přes hrad Vranov na vyhlídku Malé Skály. Nocovali jsme na hradě Zbirohy. Další den jsme začínali prohlídkou nejstaršího hradu v Českém ráji - Valdštejna. Skalním městem jsme prošli na zámek Hrabá Skála a poté se pokračovalo na hrad Trosky. Tam nám, bohužel, mlha znemožnila hezké výhledy. Do večera jsme stihli ještě prohlídku hradu Kostí. Večerní a závěrečný večírek jsme měli v restauraci v Zásadce a poté jsme nocovali v předhradí hradu Valečova. Ráno byla prohlídka hradu a začal poslední den zájezdu. Jeli jsme přes Mladou Boleslav a hrad Michalovice se známou nakloněnou věží "Putnou", dále jsme navštívili hrad Dražice a ukončení zájezdu bylo na hradě Jenštejně. V Praze jsme se rozloučili a naplnění hlubokými dojmy se vraceli do svých domovů. Chtěli bychom touto cestou poděkovat za zprostředkování a organizaci zájezdu Miloši Paulovi, našemu kamarádovi a neúnavnému zájemci o hradní architekturu.

21. 11. 1996 v 18 hodin se ve společenské místnosti zlínské zámku konala valná hromada, které se účastnilo okolo 30 členů a hostů pobočky. Úvodem zhodnotil předchozí sezónu pan Milan Zikmund. Následovaly návrhy na sezónu 1997. V lednu proběhne tradiční zimní výstup na hrad Helfštýn, v dubnu jednodenní výlet po památkách Olomouce, v květnu tři až čtyřdenní autobusový zájezd za památkami Toskánska. V červnu podnikneme výlet po hradech Chřibů (Buchlov, Střilecký hrad, Cimburk u Koryčan). V září potom dvoudenní výlet po hradech na Oslávce a řece Jihlavě (Lamberk, Sedlecký hrad, Kraví hora, Ketkovický hrad, Templštejn). V říjnu nakonec jednodenní autobusový zájezd na hrady Lednice, Vršatec, Brumov, kde zakončíme sezónu návštěvou hradu a zdejšího pivovaru. Poté pan Zdeněk Sadílek přednesl předběžnou zprávu o finanční situaci naší pobočky. Na závěr valné hromady nastínil pan arch. Pavel Šimeček rekonstrukci hradu Templštejna v jednotlivých stavebních etapách. Přijemné posezení v restauraci "Valí" ukončilo večer valnou hromadu pobočky.

J. Beran - J. Hozá

Informace z ostatních poboček redakce do uzávěrky tohoto čísla neobdržela

Podávání novinových zásilek povoleno Oblastní správou pošt v Plzni, č.j. P/7 - 1142: 17 - 158/92 ze dne 26. 10. 1992.

HLÁSKA, Zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka. Cena 10 Kč.

Vychází čtvrtletně. Toto číslo vyšlo v I. lednové dekádě 1997. Šéfredaktor Petr Rožmberský (zást. RNDr. J. Miler, ing. P. Mikota). Adresa redakce: Klub Augusta Sedláčka, Františkánská 13, 301 35 Plzeň. Vydává Klub Augusta Sedláčka za přispění Magistrátu města Plzně. Registrováno pod značkou OK ÚmP 23/1991. 300 výtisků.